

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин, суспільних комунікацій та
регіональних студій**

**"Реалізація ініціативи ЄС «Східне партнерство» та її
вплив на Україну: аналіз результатів"**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

Студентка 6 курсу, 623 групи

Васильєва Юлія Сергіївна

Науковий керівник:

Доктор політичних наук, професор

Федуняк Сергій Георгійович

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № ____ від _____ 2023 р.

Зав. кафедрою _____ доц. Макар В.Ю.

Чернівці – 2023

Анотація

У своїй магістерській роботі я розглядаю перспективи та виклики євроінтеграційного процесу для України після оголошення незалежності. Особлива увага приділяється вивченню взаємодії України з Європейським Союзом в рамках ініціативи "Східне партнерство". Зокрема, досліджую ключові події, такі як підписання Угоди про асоціацію, створення зони вільної торгівлі та введення безвізового режиму.

Також досліджую актуальні питання, які залишаються відкритими в контексті європейської інтеграції України, зокрема питання подальших можливостей, включення до програми розширення ЄС та виконання необхідних вимог ЄС. Зазначається, що результати співпраці в рамках "Східного партнерства" взаємодії України та ЄС важливі для розуміння та удосконалення євроінтеграційних процесів в Україні.

Ключові слова: Східне партнерство, Україна, євроінтеграція, Європейський союз, угода, співробітництво, ініціатива, візовий режим, розвиток, зона вільної торгівлі, Європейська політика сусідства.

Анотація

Within my master's thesis, I explore the prospects and challenges of Ukraine's Eurointegration process following its declaration of independence. Special attention is dedicated to analyzing Ukraine's collaboration with the European Union under the "Eastern Partnership" initiative. This includes a detailed examination of pivotal events such as the signing of the Association Agreement, the establishment of a free trade zone, and the implementation of a visa-free regime.

The thesis also addresses pertinent questions that remain unresolved within the context of Ukraine's European integration, such as potential future opportunities, inclusion in the EU expansion program, and the fulfillment of necessary EU requirements. The study emphasizes that the outcomes of cooperation under the "Eastern Partnership" framework between Ukraine and the EU are vital for comprehending and enhancing Eurointegration processes within Ukraine.

Keywords: Eastern Partnership, Ukraine, European integration, European Union, agreement, cooperation, initiative, visa regime, development, free trade area, European neighborhood policy.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Васильєва Ю.С.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ «СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА»	
1.1.Стан наукової розробки проблеми та аналіз джерельної бази.....	8
1.2. Основні засади функціонування Східного партнерства.....	12
РОЗДІЛ 2. ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ЄС В МЕЖАХ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	22
2.1.Правові етапи становлення і розвитку співробітництва України з Європейським Союзом.....	22
2.2. Україна в координатах “Східного партнерства”: результати та перспективи імплементації ініціатив.....	28
РОЗДІЛ 3. СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО” ЄС В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	58
3.1.Основні загрози та негативний вплив росії на розвиток Східного партнерства.....	58
3.2. Східне партнерство на сучасному етапі: посилення співпраці заради безпеки.....	64
ВИСНОВКИ.....	71
SUMMURY.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Нова стратегія Європейського Союзу, Східне партнерство (СП), була започаткована 7 травня 2009 року на Установчому саміті Східного партнерства в Празі. Східне партнерство відповідає на вимоги країн-партнерів щодо досягнення регіональної диференціації в межах ЄС. Європейська політика сусідства (ЄПС) та зміцнення двосторонньої та багатосторонньої співпраці між ЄС та країнами Східної Європи та Південного Кавказу.

Східне партнерство не передбачає перспективи членства країн-учасниць, його метою є лише розвиток особливих відносин з ними на основі взаємного визнання спільних цінностей та досягнення верховенства права, належного управління, поваги до прав людини, ринку економіка та принципи сталого розвитку.

Актуальність дослідження. Проголошенням незалежності Україна неухильно демонструє своє прагнення стати повноцінним гравцем у міжнародних відносинах на світовій арені. Із здобуттям незалежності процес євроінтеграції та перспектива набуття повноправного членства в Європейському Союзі поступово визначилися як пріоритет стратегічної зовнішньої політики України. Зважаючи на складний і тривалий процес інтеграційних перетворень, це було закріплено на законодавчому рівні і стало ключовим орієнтиром внутрішнього розвитку країни.

Поняття «європейська інтеграція України» означає входження в європейський економічний, політичний, правовий, безпековий, соціальний і культурний простір, а «європейський інтеграційний процес» став відповідними кроками та діями країни на шляху до примирення з Європейським Союзом.

В умовах сьогодення багато питань залишаються без відповіді. Перш за все, після підписання Угоди про асоціацію, створення зони вільної торгівлі, запровадження безвізового режиму та закріплення стратегічного процесу набуття Україною повноправного членства в ЄС, постає питання

подальших можливостей для європейської інтеграції України виникає, враховуючи все, що Східне партнерство дозволяє. Є також сумніви щодо того, чи буде Україна включена в майбутньому до формального плану розширення ЄС на схід і чи відповідає Україна необхідним вимогам, що гальмує процес євроінтеграції.

Тому, оскільки зовнішня політика України значною мірою залежить від реалізації ініціативи «Східного партнерства», вивчення результатів співпраці України та ЄС у рамках цієї ініціативи та механізмів її реалізації має велике значення для оцінки євроінтеграції українського процесу. Це допоможе краще зрозуміти стан сучасних відносин між Україною та ЄС для реалізації завдання вдосконалення євроінтеграційної політики.

Мета дослідження полягає у висвітленні особливостей та характеру процесу імплементації програми Східного партнерства Європейського Союзу загалом та її вплив на європейську інтеграцію України зокрема. Для досягнення поставленої мети були поставлені наступні **завдання**:

- проаналізувати джерельну базу та історіографію проблеми;
- виокремити історичні передумови та причини виникнення «Східного партнерства»;
- визначити основні відносини та механізми реалізації політики Східного партнерства;
- охарактеризувати проблеми й перспективи подальшого розвитку політики Східного партнерства під час процесу євроінтеграції України.

Об'єктом дослідження виступає інтеграційний курс України до Європейського Союзу.

Предмет дослідження - це співробітництво України з Європейським Союзом у межах ініціативи «Східне партнерство»

Хронологічні рамки магістерського дослідження охоплюють період з 1991 до 2023 років. Нижня хронологічна межа обумовлюється здобуттям незалежності Україною, верхня – закінченням основних подій 2023 року.

Географічні рамки дослідження охоплюють сучасну територію України, а також держав-учасниць Європейського Союзу.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові та спеціальноісторичні методи дослідження. При вивченні різних аспектів проблеми було застосовано методи аналізу та синтезу, а також історичний та логічний, котрі в своєму взаємному поєднанні допомагають досягати здійснення поставлених задач.

Методу аналізу допоміг нам розглянути низку фактів та подій на площині часу, що дозволило в подальшому, за допомогою методу синтезу встановити зв'язок між фактами та подіями.

Завдяки історичному методу встановили причинно-наслідкові зв'язки подій, які відбувались між Україною та ЄС.

Завдяки хронологічному методу нам вдалось виділити основні етапи процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що дозволило прослідкувати динаміку розвитку двосторонніх відносин та виділити періоди найбільшого поглиблення їх співпраці.

Практичне значення даної роботи полягає в тому, що вона сприяє формуванню теоретичних основ основних сучасних правових інструментів спільного співробітництва України та ЄС, в тому числі з правовим забезпеченням набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС.

Структура. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ «СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА»

1. 1. Стан наукової розробки проблеми

У світлі буремних подій 2013-2014 років (Революції гідності, початку російського вторгнення на Донбас та окупації Криму), актуальність дослідження відносин Україна-ЄС для сучасної історичної науки зростає. Це привернуло увагу дослідників у країні та за кордоном.

Вагомий внесок у її вивчення здійснила Добржанська О. О. у своїй дисертації «Ініціатива східне партнерство в реалізації зовнішньої політики європейського союзу» вона проаналізувала відносини України та ЄС до 2012 року [18].

Не менш важливою є дисертація Юрчак М.Б. «Еволюція відносин ЄС–Україна у 1993–2014 рр.: історичний аспект» [104] у якій прослідковано співпрацю між Україною та Європейським союзом включно до 2014 року.

З найновіших робіт варто відзначити Нагорняка І. М. у своїй роботі «Політика сусідства у відносинах ЄС з державами-учасницями ініціативи східного партнерства» [47] автор аналізує різні аспекти співпраці України з європейським союзом. Його робота присвячена комплексному політологічному дослідженню результативності функціонування механізмів та інструментів Європейської політики ЄС у країнах Східної Європи.

Питання східної політики ЄС та його відносини з Україною та з країнами-партнерами, впливу російського чинника на Європейську політику сусідства присвячені різноманітні статті, наукові доповіді експертів провідних «аналітичних центрів» [5-9,19-24].

Теоретичні та практичні аспекти співробітництва України та ЄС відображено в багатьох працях. Серед вчених, які порушували і підтримували це питання, чий праці та ідеї були використані при написанні цього дослідження, до них, перш за все, слід віднести дослідження М.А.Миронової [39], Нагорняк І.М. [42, 43] Смирнова К.В. [72] та ін..

Питання участі України в інтеграційних процесах та співпраці з ЄС поставлено на порядок денний публікаціями вітчизняних науковців та експертів, таких як Ю.О.Волошин [11], С.Герасимчук [12, 13], О.О.Гріненко та О.О. [14], Зленко А. М. [26] Чумаченко О. А. [102] та ін. Вони розглянули питання української інтеграції та співпраці з ЄС, розглянули питання регіональної інтеграції та вступу України до ЄС.

Наведена тема висвітлена багатьма дослідниками, серед яких Турчин Я. [86], Палагнюк Ю. [2], Шаповалова О. [103], Сидорук Т. [68-71], Максак Г. [37], Копійка В. [34] та ін.

Незважаючи на значний інтерес українських та зарубіжних дослідників до історії європейської інтеграції та зовнішньої політики ЄС у контексті політики сусідства, необхідні подальші дослідження складних і суперечливих процесів становлення та розвитку східного напрямку європейської інтеграції. Спільна зовнішня політика ЄС і залучення України.

Важливу інформацію для нашої роботи взято з методичної рекомендації для викладання курсу “Ініціатива ЄС “Східне партнерство”: можливості для України”, у якій ґрунтовно подано відносини України та ЄС [30].

Надзвичайно цікавим є посібник «Європейський Союз у міжнародних відносинах», у якому зібрано і проаналізовано політику ЄС з регіонами світу [24].

Таким чином, наявний комплекс історіографічних джерел дозволяє нам простежити, яким чином йшов процес зародження та основні засади «Східного партнерства». Питання відносин ЄС з Україною було однією з стрижневих тем зовнішньополітичної діяльності країни протягом усього періоду незалежності, його розгляду було присвячено чимало наукових публікацій, що розкривають багато аспектів розвитку «Східного партнерства».

Джерельну базу дослідження. Протягом двох десятиліть відносини між ЄС та Україною розвивалися нерівномірно: між партнерством і

політичним союзом – два суперечливих і неоднозначних десятиліття з різною інтенсивністю та ефективністю співпраці в різних сферах. Джерельною базою дослідження є переважно міжнародні угоди між Україною та ЄС, які становлять правову основу функціонування ЄС, Декларація Саміту Східного партнерства, а також національні нормативно-правові документи щодо затвердження процесу євроінтеграції в Україні, та затвердження процесу євроінтеграції в Україні, стратегічні документи та правові документи, основними засадами яких є: функціонування ЄС, Європейська політика сусідства та «Східне партнерство», Декларація саміту Східного партнерства [54-65, 87-93, 95,].

З моменту набрання чинності Угодою про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом 1 березня 1998 року були створені та проводять регулярні засідання спільні органи, визначені статтями 85-88 та 90-92 УПС [54]. Документи цих інституцій ілюструють еволюцію відносин між ЄС та Україною та є важливими для розуміння пріоритетів і труднощів співпраці, підкреслюючи інтереси обох сторін та можливості порозуміння на найвищому рівні. Такими органами є: Рада з питань співробітництва між Україною та Європейським Союзом (далі – Рада) – вищий орган, який здійснює нагляд за виконанням УПС та має повноваження вживати будь-які заходи, які вона вважає необхідними для досягнення цілей. Угоди, Рада з питань співробітництва між Україною та Європейським Союзом, створена для сприяння Комітету з питань співробітництва у виконанні його обов'язків, Комітет з питань співробітництва між Україною та Європейським Парламентом, який є форумом для діалогу в політичних та інші сфери між депутатами Верховної Ради України та Європейським Парламентом; Спільний комітет Україна-ЄС з питань науково-технічного співробітництва створено відповідно до Угоди про науково-технічне співробітництво між Україною та Європейським Співтовариством від 4 липня 2002 р. Його метою є координація виконання Угоди.

Важливими джерелами є внутрішньодержавні нормативні акти центральних органів державної влади: відповідні укази Президента України про вступ України до Європейського Союзу, документи та матеріали Верховної Ради, постанови Кабінету Міністрів України, Міністерства матеріальних справ та економіки Міністерства України. Зовнішні справи та питання європейської інтеграції України; Україна Національна рада з питань європейської та євроатлантичної інтеграції та інші органи, відповідальні за реалізацію національної політики у сфері європейської інтеграції, висвітлюють офіційні позиції та стратегічні напрями нашої держави та забезпечують можливість спостерігати за еволюцією процесу євроінтеграції. Європейський вектор зовнішньої політики України.

Згідно з Конституцією України, парламент визначає основні напрями зовнішньої та внутрішньої політики, що відображається в законах України та постановах Верховної Ради України, її окремих комітетів і комісій, депутатських матеріалах щодо слухання про українську зовнішню політику та євроінтеграцію.

На основі Стратегії інтеграції України до ЄС було розроблено галузевий план та національний план інтеграції України до ЄС [105], які затверджені Указом Президента України 14 вересня 2000 р. і передбачали: розроблення комплексу конкретних практичних заходів щодо реалізації співробітництва з ЄС. Загальні принципи подальшого розгортання формування агенцій допомоги державних і недержавних організацій у розвитку відносин з ЄС на національному, регіональному та місцевому рівнях, а також системне та цілеспрямоване формування стійкої проєвропейської більшості в суспільстві.

Позитивно оцінюючи вищенаведений науковий доробок, слід зазначити, що вказана тема залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, вимагають подальшого вивчення такі аспекти: проблеми та наслідки європейської інтеграції, її вплив на внутрішнє становище України. Це свідчить про те, що тема зберігає актуальність.

1.2. Основні засади функціонування Східного партнерства

Східне партнерство – це зовнішньополітична ініціатива ЄС, яка охоплює шість східноєвропейських сусідів ЄС: Вірменію, Азербайджан, Грузію, Білорусь, Україну та Молдову.

Ініціатива була офіційно започаткована 7 травня 2009 року на Установчому саміті Східного партнерства у Празі. Східне партнерство передбачає можливість оновлення договірно-правової бази відносин ЄС з його східними сусідами шляхом заміни існуючих угод про партнерство та співпрацю Угодою про асоціацію, створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ЗВТ), лібералізацію між-регіональна візова система тощо.

Започаткування «Східного партнерства» призвело до розбіжності зовнішньополітичного підходу ЄС до відносин із південними та східними сусідами ЄС, які раніше підпорядковувалися тим самим умовам, що й Європейська політика сусідства. З точки зору України, це крок у правильному напрямку, оскільки всі її східні сусіди є європейськими країнами і можуть подати заявку на вступ до ЄС, якщо відповідають відповідним критеріям.

Стратегічний інтерес України у Східному партнерстві полягає в тому, щоб запропонувати зацікавленим країнам-партнерам перспективу приєднання до ЄС, таким чином перетворивши ініціативу на зв'язок із політикою розширення ЄС на схід. Реалізація Східного партнерства дотримується принципів диференціації, спільної власності та спільної відповідальності, а також підходу «більше за більше» (чим більший прогрес у реформах країни-партнера, тим більшу підтримку вона отримує з боку Європейський Союзу) [97].

Окрім двосторонніх відносин ЄС із країнами-партнерами та низки двосторонніх програм, Східне партнерство також передбачає взаємодію на багатосторонньому рівні.

У ньому зазначено, що «основна мета Східного партнерства полягає у створенні необхідних умов для прискореної політичної асоціації та подальшої економічної інтеграції між ЄС та зацікавленими країнами-партнерами». Серед іншого, Східне партнерство також прагне підтримати політичні та соціально-економічні реформи для сприяння зближенню з ЄС.

Це відповідає спільним зобов'язанням щодо стабільності, безпеки та процвітання для ЄС, країн-партнерів і континенту в цілому. «Декларація фокусується на трьох основних можливостях, які надає країнам-учасникам в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях», а саме: політичне примирення та підписання Угоди про асоціацію, доступ до зони вільної торгівлі ЄС та лібералізація візового режиму. Східне партнерство вважається не лише інструментом зміцнення співпраці з ЄС, але й для розвитку більш тісних відносин між країнами-партнерами. Шість країн Східної Європи та Південного Кавказу стали країнами-учасниками: Україна, Білорусь (призупинення співпраці з червня 2021), Молдови, Грузії, Азербайджану та Вірменії.

У Декларації зазначено, що Східне партнерство базується на відданості принципам міжнародного права та основним цінностям ЄС, включаючи демократію, верховенство права та повагу до прав людини та основних свобод, а також ринкової економіки, сталий розвиток і належне врядування [24, с. 89].

Сама ініціатива доповнює існуючі двосторонні договірні відносини між країнами-партнерами та ЄС і розроблена, керуючись принципами диференціації та обумовленості, не ставлячи під загрозу бажання окремих країн-партнерів щодо їхніх майбутніх відносин з ЄС.

Роль Ініціативи Східного партнерства визначається як здатність сприяти економічному, соціальному та регіональному розвитку в країнах-партнерах, що сприятиме належному управлінню, регіональному розвитку та зменшенню соціально-економічної нерівності між країнами Східного партнерства [30, с. 37].

З метою побудови тісніших відносин між ЄС та його східними сусідами ЄС зобов'язується надавати країнам-партнерам необхідну допомогу для проведення реформ, пов'язаних із розвитком ринкової економіки, демократії, підтримки певних флагманських ініціатив та внутрішнього зміцнення. Підтримувати економічний і соціальний розвиток країн шляхом підтримки їх економічного і соціального розвитку, враховуючи всі політичні, соціальні та економічні відмінності між країнами та регіонами [26, С. 17]. 83].

Очікується поглиблення відносин у контексті Східного партнерства завдяки підвищенню рівня політичної організації та зміцненню співпраці між ЄС та країнами-учасницями ініціативи, особливо з Україною, у суміжних сферах:

1. Оновлення контракту на розвиток відносин між двома країнами, в основному, відбувся завдяки підписанню нової Угоди про асоціацію у відповідь на прагнення східних країн налагодити тісніші відносини. Це сприятиме примиренню між країнами-учасницями та ЄС шляхом наближення законодавства та стандартів до європейських стандартів, а також слугуватиме інструментом для побудови міцніших політичних відносин;

2. Створення глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі, яка охоплює всі аспекти торгівлі та сприятиме розвитку Лібералізація торгівельних відносин;

3. Підтримка пересування громадян і пом'якшення візової системи, особливо майбутньої системи взаємного звільнення від віз, охорона кордонів і співпраця для боротьби з корупцією, організованою злочинністю та нелегальною імміграцією;

4. Працювати разом для досягнення довгострокового стабільного та безпечного енергопостачання та транспортування, в тому числі шляхом покращення регулювання, підвищення енергоефективності, збільшення використання відновлюваних джерел енергії та потужної підтримки інтеграції в енергетичний ринок ЄС. покращити енергетичну безпеку.

5. Реалізація програм підтримки економічного та соціального розвитку та подолання економічної та соціальної нерівності між регіонами та групами населення в країнах СНД.

6. Налагодити багатостороннє співробітництво, яке сприяє вільному й відкритому діалогу для обміну інформацією та досвідом щодо зусиль країн-партнерів щодо реформування та подальшого розвитку «Східного партнерства» [29, с.68-70].

Потрібно відзначити, що ініціатива «Східне партнерство» була розроблена як східний аспект Європейської політики сусідства, яка виникла у зв'язку з розширенням ЄС та необхідністю тісної співпраці з сусідніми країнами. Причиною цього стала відсутність нових розмежувальних ліній у Європі та створення зони стабільності вздовж кордонів ЄС через співпрацю з сусідніми країнами.

Водночас перспектива стати учасником цього кооперативу певною мірою виключена. Поява ініціативи Східного партнерства пов'язана з відмінностями між країнами в різних регіонах ЄС та більш амбітними євроінтеграційними прагненнями країн Східної Європи. Політика «Східного партнерства», започаткована у 2009 році, створює умови для політичних обмінів та економічної інтеграції шляхом посилення співпраці в різних сферах, а також сприяє примиренню між країнами-учасницями «Східного партнерства» та ЄС. [31].

Пропозиція ініціативи «Східне партнерство» стала новим етапом у розвитку відносин між Україною та ЄС, що передбачає зміцнення відносин та розвиток інтеграційних відносин.

Реалізація «Східного партнерства» відбувається за принципами умовності, диференціації та спільної відповідальності.

За принципом умовності в кожній країні можуть бути встановлені індивідуальні стандарти впровадження реформ і створення стимулів і заохочень. На якість співпраці з Союзом впливає ефективність національних реформ щодо адаптації стандартів ЄС, що передбачає перехід до іншого

етапу інтеграції після завершення попереднього за принципом «більше за більше». Це запобігає виникненню суперечок, якщо запропоновані проекти не відповідають національним інтересам конкретної країни або неможливі для неї на певному етапі.

Щоб отримати такі стимули, як Угода про асоціацію чи ліберальний візовий режим, кожна країна, яка бере участь у ініціативі, повинна поступово виконувати відповідні завдання.

Крім того, згідно з принципом обумовленості, якщо країна досягає більших успіхів і досягає результатів у реформах у різних сферах суспільного життя відповідно до європейських стандартів, вона може отримати більшу фінансову та технічну підтримку від ЄС [32, с. 23].

Принцип диференціації враховує національні умови кожної країни та її вибір форми відносин з ЄС, що впливає на рівень допомоги ЄС та інтенсивність його відносин. Оскільки Україна висловлює своє бажання приєднатися до ЄС, вона рухається в цьому напрямку серед інших держав-членів і створює умови для поглиблення співпраці з огляду на амбіції країни. Такий підхід особливо необхідний Україні, оскільки з його допомогою можна уникнути гальмування реалізації планів і проектів, якщо вони не відповідають інтересам інших країн СНД.

Принцип спільної відповідальності передбачає встановлення спільних зобов'язань, включаючи спільні права, між ЄС та країнами-партнерами для сприяння більш ефективній співпраці між двома сторонами.

Східне партнерство забезпечує двосторонню та багатосторонню співпрацю між ЄС та країнами Східного партнерства. Для України пріоритетним стає двостороннє співробітництво з ЄС [30, с.55].

Зважаючи на те, що Східне партнерство з самого початку базувалося на серйозних напрацюваннях обох сторін, особливо коли ініціатива була заснована та переговори щодо Угоди про асоціацію вже розпочалися, для української сторони Східне партнерство стало партнерством з європейськими Союз ширше. Додаткові форми двостороннього співробітництва. Водночас

ЄС розглядає ініціативу Східного партнерства як перш за все діалог про реалізацію реформ і відносин [22].

Багатосторонній та двосторонній напрями доповнюють один одного та сприяють співпраці та обміну досвідом між країнами-партнерами у здійсненні внутрішніх реформ, зміцненні регіональної стабільності та зміцненні довіри. Цей вимір працює на кількох рівнях:

1. Перший рівень – саміт за участю глав держав і урядів країн-членів ЄС і СНД, який проводиться кожні два роки і на якому приймається спільна декларація.

2. Другий рівень – щорічна зустріч міністрів закордонних справ країн ЄС та СНД у Брюсселі, головною метою якої є оцінка прогресу та обговорення перспектив подальшого розвитку ініціативи. Під час засідання буде затверджено основні завдання та програму роботи тематичної платформи.

3. Третій рівень – створення чотирьох тематичних платформ, що відповідають основним напрямам співпраці. Метою їх діяльності є обмін інформацією та досвідом між країнами-учасницями щодо впровадження реформ та змін. Діяльність платформи також сприяє побудові відносин між експертами з країн СНД та країн ЄС. Засідання кожної тематичної платформи проводяться не рідше двох разів на рік, і кожна платформа затверджує план роботи на наступний період року та звітує на щорічній зустрічі міністрів закордонних справ [20].

Потрібно відзначити, що Східне партнерство включає чотири тематичні платформи:

1) «Демократія, належне врядування, стабільність» - зосереджено на питаннях демократії та прав людини, правосуддя та внутрішніх справ, безпеки та стабільності;

2) «Економічна інтеграція та конвергенція з політикою ЄС» – з таких питань, як конвергенція торгівлі та регулювання, соціально-економічний розвиток, захист навколишнього середовища та запобігання змінам клімату;

3) «Енергетична безпека» — з таких питань, як зміцнення солідарності, підтримка розвитку інфраструктури, підключення та диверсифікація поставок, а також координація політики в енергетичній сфері;

4) «Обміни між людьми» — спрямовані на розвиток співпраці у сферах культури, освіти та науки, інформаційного суспільства та ЗМІ. У зустрічі взяли участь близько 20 експертів з різних країн. Кожен тематичний майданчик проводиться не рідше двох разів на рік, затверджується план роботи на наступний період роботи [19].

Концепція платформи: планувати, координувати та узгоджувати дії, спрямовані на розвиток багатосторонньої співпраці в рамках Східного партнерства. Участь у спільних програмах, ініціативах та форумах може дати додатковий мобілізуючий ефект. За цих умов країни-партнери порівнюють власні досягнення з досягненнями сусідів, а також спостерігають позитивні зміни в тому, як країни-партнери користуються можливостями Східного партнерства. По-перше, участь у спільних операціях має практичний сенс, оскільки завдяки зустрічам та обміну досвідом країни-партнери можуть уникнути багатьох помилок. Загалом це сприяє досягненню головних цілей Східного партнерства – максимально швидкої та ефективної адаптації національних стандартів до європейських та поглибленню двосторонніх відносин між різними країнами спільного підприємства та Європою.

Багатосторонній вимір Східного партнерства також включає низку флагманських ініціатив та робочих груп (експертних груп), створених для підтримки роботи тематичних платформ у конкретних сферах. Це включає комплексні плани управління кордонами, підтримку малих і середніх підприємств, розвиток регіональних ринків електроенергії, підвищення енергоефективності та збільшення використання відновлюваних джерел енергії, диверсифікацію енергопостачання, запобігання природним і техногенним катастрофам, а також підготовку та ліквідацію їх наслідків, а також підтримка належного управління навколишнім середовищем [11, р. 128].

Реалізацію флагманської ініціативи контролює Європейська комісія, а результати її роботи публікує на засіданнях відповідних тематичних платформ. В рамках спільного підприємства реалізується багато планів та ініціатив, таких як:

- «Урбаністичні стратегії в історичних містах, керовані громадянами» (COMUS);
- «Креативна Європа»;
- «Культура і креативність»;
- «Мери за економічне зростання (M4EG initiative)»;
- «Угода мерів – Демонстраційні проекти (CoM-DeP)»;
- «EU4Youth»;
- «EU4Energy»;
- «EU4Business»;
- «Erasmus+»;
- «Горизонт 2020»;
- «Покращення екологічного моніторингу в Чорному морі (EMBLAS)»;
- «SIGMA» (Підтримка для вдосконалення урядування та менеджменту);
- «TAIEX»;
- «Twinning»;
- «Транскордонне співробітництво (CBC)»;
- «Інтегроване управління кордонами (IBM)»;
- та інші [21].

Важливим є питання визначення ефективності Східного партнерства.

Вважається, що успіх ініціативи залежить від прогресу країн-партнерів, тоді як ЄС прагне зберегти роль зовнішнього гравця, надаючи переважно дипломатичну та технічну допомогу країнам-реципієнтам спільних підприємств[1].

Хоча спільне підприємство не має внутрішньої системи моніторингу ефективності, можна сказати, що спільне підприємство зазнало значних змін у зв'язку зі Східним партнерством, а саме:

- 1) спільне підприємство створило можливості для підписання угод про асоціацію між Європейським Союзом і Європейський Союз. країни-партнери;
- 2) можливий безвізовий режим для України, Молдови та Грузії;
- 3) спільні підприємства створюють інституційну основу багатосторонньої співпраці між державами-членами ЄС та країнами Східної Європи та Південного Кавказу;
- 4) потенціал для посилення зовнішньої політики ЄС у східний рівень фінансування;
- 5) посилення уваги ЄС до проблем і перспектив розвитку країн Східної Європи;
- 6) поширення загальноєвропейських цінностей на пострадянський простір [26, с. 217].

Отже, ефективність Східного партнерства залежить від двох груп факторів. Перший пов'язаний із діями ЄС, тут:

- 1) спільність політик ЄС;
- 2) привабливість та атракційність ЄС;
- 3) вплив рішень, прийнятих на рівні ЄС, щодо країн-реципієнтів.

Другий набір факторів стосується суб'єктів спільного підприємства, зокрема:

- 1) їхнє геополітичне положення,
- 2) можливість та намір адаптуватися до стандартів та вимог ЄС.

На даний момент через аналіз дослідницької історіографії та бази даних ми побачили повну картину розвитку «Східного партнерства». Слід зазначити, що сьогодні, відповідно до нових викликів у різних сферах (політичній, економічній, безпековій, міграційній тощо), існують певні обмеження щодо подальшого розвитку ініціативи, реалізації та коригування

її основних цілей. Останніми роками все більше людей у європейському середовищі помічають необхідність реформування не лише ініціативи Східного партнерства, а й політики ЄС щодо країн Східної Європи в цілому, включно з російською федерацією.

У світлі подій останніх років (проєвропейські демонстрації, війна на сході, анексія Криму та тотальна війна в Україні) Брюссель знову переглянув та оновив список завдань ЄС, наголошуючи на посиленні співробітництва у сфері ЄС. сфера безпеки та боротьба з імміграцією та її першопричини.

На цьому етапі Європейська політика сусідства зосереджена на п'яти основних завданнях:

- 1) економічний розвиток і створення робочих місць, головним чином орієнтована на молодь у регіоні;
- 2) енергетична співпраця;
- 3) безпека (запобігання конфліктам, боротьба з радикалізацією, фінансуванням тероризму тощо);
- 4) Подолати наслідки міграції, усунути її першопричини та захистити права мігрантів;
- 5) Розширити співпрацю із сусідами.

РОЗДІЛ 2. ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ЄС В МЕЖАХ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

2.1. Правові етапи становлення і розвитку співробітництва України з Європейським Союзом.

Європейський Союз сформувався в результаті поступового поглиблення інтеграційного процесу країн Західної Європи та проходження кількох важливих етапів у своєму розвитку. Розглядаючи прогрес у забезпеченні співпраці між Україною та ЄС, можна виділити наступні етапи:

Перший етап (1993-2006). Вперше про початок формування відносин України та Європейського союзу зустрічаємо у 1991 році. Глава МЗС Нідерландів у листі від імені європейських країн визнав незалежність країни. Вперше на законодавчому рівні в Основних напрямках зовнішньої політики України, затверджених Верховною Радою України 2 липня 1993 р., було проголошено ставлення України до Європейського Союзу. [6].

Щоб підтримувати стабільні відносини з ЄС, у 1994 році Україна підписала з ЄС Угоду про партнерство та співробітництво, імплементація якої є першим кроком до приєднання до ЄС і, зрештою, до повноправного членства. У рамках підготування до підписання й ратифікації Угоди про співробітництво й партнерство з Європейським Союзом (ЄС) українська сторона підготувала правову базу для такого співробітництва. Указ Президента України «Про Міжвідомчу комісію України у справах Європейського Співтовариства» (28 серпня 1993 р.) «Про заходи щодо вдосконалення співробітництва між Україною та Європейським Союзом» (ст. 7). (лютий 1995 р.) «Про заходи щодо вдосконалення механізмів взаємодії з Європейським Союзом та його правоохоронними органами» [19].

Угоди про партнерство та співробітництво (1994). Політичний діалог між Україною і ЄС почався в 1994 році підписанням Угоди про партнерство та співробітництво (УПС). Окрім економічних і соціальних аспектів, у встановленому документі особливо наголошувалося на необхідності

вдосконалення державного управління та забезпечення свободи преси та громадянських прав. Рамки для політичних дискусій були скромними, проводилися щорічні зустрічі між трійкою ЄС та українським керівництвом та певні міжміністерські консультації. Угода про партнерство та співробітництво 1994 року набула чинності в 1998 році та закінчилася в 2008 році. Жоден із цих самітів не призвів до істотних змін у застереженнях ЄС. Лідери зосередилися насамперед на питаннях економіки перехідного періоду та прав людини, а також на питаннях, пов'язаних із Чорнобильською АЕС та її захисною оболонкою [23].

Варто зазначити, що, як і інші угоди, підписані з державами-членами Радянського Союзу в минулому, угода про об'єднання, підписана з Україною, забезпечує правову основу для політичного діалогу, встановлює сприяння торгівлі, інвестиціям, сталому розвитку та економічному, соціальному, громадянському, наукових Основні загальні цілі співробітництва в галузі техніки, технології та культури. Однак важливим фактором є те, що UPS прямо не згадувала про перспективу вступу України до Євросоюзу.

Крім того, в рамках УАС визначено сім пріоритетних сфер співпраці між Україною та ЄС: торгівля, енергетика, інвестиції, юстиція та внутрішні справи, гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу, охорона навколишнього середовища, співробітництво в науці, техніці та космосі [24, с.231].

Другий етап (2007-2013 рр.). В березні 2007 року розвиток відносин між Україною та Європейським Союзом перейшов на наступний рівень. Дві країни розпочали процес діалогу з метою укладення нової рамкової угоди між Україною та ЄС на певний період часу під умовною назвою «Нова угода про посилення». Термін дії UPS автоматично подовжуватиметься щорічно за згодою між сторонами до моменту підписання договору. Незважаючи на можливість продовження УПА на 11 років, тобто Н. З продовженням угоди після 2008 року ЄС та Україна погодяться на нову угоду між Україною та

ЄС, яка краще відображає поточний стан відносин. Визнає важливість обговорення комплексних угод. Вона постійно розвивається і набуває нових відтінків [39, с.66].

Ще на Паризькому саміті 9 вересня 2008 року Україна та ЄС у переговорах досягли політичної згоди у формі угоди про асоціацію, яка базуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. За результатами у 2009 році сторони розробили та затвердили Порядок денний асоціації (ADA), який замінив тодішній План дій Україна-ЄС [42, С. 14]. двадцять два].

Крім того, варто зазначити, що 7 травня 2009 року Україна стала учасником ініціативи ЄС «Східне партнерство». Перш за все, це великий крок вперед у зміцненні відносин зі східними сусідами ЄС [3].

Третій етап (2014-2022 рр.). Події 2014 року передувала подія 2013 року. У листопаді 2013 року Рада Міністрів України ухвалила рішення зупинити процес підготування до підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що призвело до масштабних демонстрацій по всій країні проти призупинення процесу євроінтеграції. Наступного року було підписано Угоду про асоціацію між Україною та ЄС[41, с. 244-345].

Цей період характеризується досягненням нової якості партнерства між Україною та ЄС у рамках Угоди про асоціацію, спільним протистоянням російській агресії, остаточним визнанням і правовим закріпленням незворотності євроінтеграційного шляху України. Факторів, які впливають на його розвиток, багато: у 2014 році Росія розпочала широкомасштабну збройну агресію проти України, анексувала Крим та окупувала територію Сходу України, що спричинило серйозні зміни у традиційних «трикутних» відносинах України. - Європейський Союз - Ситуація в російській федерації та Європі загалом, Революція Гідності змінила політичну систему та підтвердила вибір Європи для України. Причиною революції стала відмова президента України Януковича підписати Угоду про асоціацію з ЄС під час саміту «Східного партнерства» у Вільнюсі 29 листопада 2013 року,

масштабна міграційна криза в ЄС (2015), початок виходу Великої Британії від процесу ЄС; Посилення тероризму в Європі не може не вплинути на загальні відносини між Україною та ЄС [2].

Якісні зміни в системі відносин Україна-ЄС на другому етапі мають стратегічне значення. Зміст:

1) 11 червня 2017 року набув чинності безвізовий режим для громадян України для поїздок до країн ЄС. До цього Україна виконала всі критерії Плану дій щодо лібералізації візового режиму, підписаного в грудні 2015 року.

2) Важливим кроком для України стало підтвердження незворотності європейського шляху України. У червні 2017 року Верховна Рада України прийняла зміни до закону «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики», які визначають шлях України до членства в НАТО 2018 рік. Президент України Порошенко виступив з ініціативою закріплення процесів ЄС і НАТО на конституційному рівні [43]. Тому 7 лютого 2019 року Верховна Рада прийняла зміни до Основного Закону, які передбачають національні стратегічні орієнтири України щодо офіційного вступу до ЄС та НАТО;

3) Важливою частиною відносин між Україною та ЄС на даному етапі є Угода про асоціацію країн, яка є планом реформування різних відомств та галузей, а рівень її виконання є символом ефективності інтеграції України до європейської інтеграції. Угода є найбільшим міжнародним документом в історії відносин Україна-ЄС та юридично обов'язковою двосторонньою угодою. Угода містить 486 статей, які поділяються на 7 розділів, 44 додатки та 3 протоколи, які є невід'ємною частиною Угоди.

Європейський парламент і Верховна Рада України синхронно схвалили угоду 16 вересня 2014 року, а вона набула чинності 1 вересня 2017 року. 17 травня 2021 року було створено «Спільне тріо» як форму поглибленої співпраці між Грузією, Молдовою та Україною в контексті євроінтеграції. Ця форма відображає бажання відповідних країн-партнерів ЄС зміцнювати

співпрацю та координувати зусилля, а також бажання міністерств трьох країн вести діалог з ЄС з питань, що становлять спільний інтерес.

У грудні 2021 року країни ЄС підписали «Декларацію про Україну з європейської точки зору». Першим кроком у цьому напрямку стало підписання такого документа в березні-травні 2021 року з лідерами восьми країн ЄС, а саме країн Польщі, Болгарії, Балтії, Хорватії, Словенії, Словаччини.

У документі, підписаному президентом України Зеленським і президентом Польщі Дудою, йдеться про те, що Україна має намір подати заявку на членство в ЄС після виконання положень Угоди про асоціацію та виконання Копенгагенських критеріїв. 17 лютого 2022 року Верховна Рада України схвалила Угоду про спільний повітряний простір між ЄС та Україною.

Четвертий етап відносин Україна-ЄС (з 24 лютого 2022 року по сьогодні) починається з повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Ключовими нормативно-правовими документами цього періоду є: підписана 28 лютого 2022 року Президентом України Володимиром Зеленським, Головою Верховної Ради Русланом Стефанчуком та Прем'єр-міністром Денисом Шмигалем заявка України на вступ до ЄС; 1 березня 2022 року Європарламент ухвалив резолюцію, в якій переважною більшістю голосів рекомендував державам-членам ЄС ініціювати процес надання Україні приєднання до ЄС; 11 березня 2022 року лідери ЄС зібралися на Версальському саміті, щоб обговорити вступу до ЄС, висловив підтримку примиренню з Україною, але не висловив жодних намірів прискорити процес вступу до ЄС. Того ж дня Європейський Союз прийняв Версальську декларацію, в якій підтримав прагнення України приєднатися до ЄС і чітко заявив, що Україна є невід'ємною частиною Європи. Після російського вторгнення більшість європейців підтримали вступ України до ЄС [27, С. 277].

Так, у Польщі 91% підтримують вступ України до ЄС, а у Франції – 62%. Німеччина – 69%, Італія – 71%. Висновки оприлюднив Французький інститут громадської думки (IFOP) за дорученням Ялтинської європейської стратегії (YES) і Фонду Жана-Жореса. Серед інших результатів, 84% європейців позитивно ставляться до України та 75% позитивно оцінюють діяльність президента України Зеленського в контексті російської агресії;

4) 18 березня 2022 року президент України Володимир Зеленський переговори між Миром Зеленським та Європейським Президент Комісії Урсула фон дер Ляйен досягла домовленості про «Fast Track» — прискорений маршрут, який вперше буде використовуватися в Україні. Новітня історія розширення ЄС на схід. Варто зазначити, що на Версальському саміті деякі лідери ЄС виступили проти ухвалення "прискорених процедур" проти України, а саме: президент Франції Макрон і прем'єр-міністр Нідерландів Рютте.

Подальшим кроком для Європейської Комісії є розробка та надсилання країні-претенденту персональної «анкети», яка містить запитання про стан справ у країні-претенденті. Це поглиблений аудит країни від політики до бізнесу, який проводить Україна на замовлення чиновників у Брюсселі. Відповіді на ці запитання Україна має отримати протягом кількох місяців. Варто також пам'ятати, що переговори про членство в ЄС не можуть розпочатися до припинення активних бойових дій, а вступ може бути заблокований до вирішення основних питань безпеки [30, с. 66]. Тому Україна активно співпрацює з ЄС у рамках проекту «Східне партнерство», одним із завдань якого є підготовка України до вступу в ЄС. Неухильне дотримання політики «Східного партнерства» дає можливість відновити договірно-правову базу відносин ЄС зі східними сусідами, замінити існуючі угоди про партнерство та співпрацю угодами про асоціацію, створити поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, послабивши візовий режим. система між ЄС і країнами-партнерами тощо.

Стратегічний інтерес України в цьому процесі полягає в тому, щоб запропонувати зацікавленим країнам-партнерам перспективу приєднання до ЄС, таким чином перетворивши ініціативу на зв'язок із політикою розширення ЄС на схід. Для України євроінтеграція є найкращим способом модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, створення нових робочих місць та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників. При цьому формування зовнішньополітичної лінії України не повинно суперечити базовим національним інтересам і геополітичним пріоритетам, а узгоджуватися зі стратегічною лінією розвитку країни як незалежної держави, орієнтуючись на збереження соціальної та культурної ідентичності та забезпечення економічного розвитку країни, розвитку стабільності і національно-політичного суверенітету.

2.2. Україна в координатах “Східного партнерства”: результати та перспективи імплементації ініціатив

Прийняття Ініціативи Східного партнерства стало засобом реалізації важливих реформ, підтвердивши рішучість європейського соціально-економічного розвитку та забезпечивши незворотність європейської інтеграції України. Європейська модель розглядалася як приклад на шляху модернізації країни. У процесі впровадження Східного партнерства відносини України з ЄС випереджають відносини інших країн-учасниць і демонструють чіткі амбіції щодо євроінтеграції. Але потім втратила пріоритет і не поспішала реформуватися. Про це свідчить Індекс Східного партнерства за 2013 рік. Він відображає прогрес, досягнутий шістьма країнами Східного партнерства на шляху до сталого демократичного розвитку та європейської інтеграції. Індекс Східного партнерства або Індекс європейської інтеграції вимірює кроки, зроблені для досягнення належного врядування, розвитку демократії та захисту прав людини, досягнення Цілей сталого розвитку та інтеграції з Європейським Союзом [31].

При побудові індексу виділяються два виміри європейської інтеграції: «наближення», яке відображає ступінь впровадження країнами Східного партнерства ключових норм і міжнародних стандартів ЄС; «зв'язки», що охоплює підприємства з транскордонними зв'язками між східними Країни-партнери та країни ЄС, громадянське суспільство, громадяни та уряди. Ще у 2017 році Україна офіційно повернулася на лідируючі позиції серед інших країн СНД за рівнем примирення та, зокрема, інтеграції з ЄС, згідно з Індексом Східного партнерства, який є індикатором впровадження європейських норм та стандартів. Зростання лідерства Східного партнерства має одночасно дві складові – успіх України та проблеми інших країн регіону [37, С. 8].

Аналізуючи рейтинги наближення країн-партнерів до ЄС у 2017 році, показники України зросли за всіма аспектами зближення та зв'язків з ЄС і є найвищими серед інших країн-учасниць, враховуючи ряд реформ, спрямованих на досягнення цієї мети. Відповідно до європейських стандартів. Основним координаційним документом Східного партнерства є документ «20 ключових завдань до 2020 року». Документ було погоджено в 2017 році як робочий план для координації дій до 2020 року, що підтримує імплементацію в межах встановлених зобов'язань і полегшує моніторинг прогресу. «Двадцять завдань Східного партнерства до 2020 року» передбачає завдання для країн СНД у 20 сферах, три з яких є постійними – громадянське суспільство, гендерна рівність, стратегічна комунікація, а сімнадцять із чотирьох визначені в рамках наступних пріоритетів: «Посилення економіки», що стосується розвитку економічних секторів і розширення ринкових можливостей; «Зміцнення управління», яке спрямоване на зміцнення інституцій і належного управління; «Посилення участі» в питаннях енергоефективності, навколишнього середовища та зміни клімату; суспільство” з мобільністю та зв'язками між людьми [39, с.55].

Надалі ми будемо прагнути висвітлювати основні напрямки роботи Східного партнерства.

Почнемо з плану регіонального розвитку в рамках Східного партнерства.. Правова основа співробітництва між Україною та ЄС у сфері регіонального розвитку та транскордонного співробітництва визначається, з одного боку, положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Євратомом та його державами-учасницями. Держави-члени, з іншого боку (2014). Особливо Розділ 5 «Економічне та промислове співробітництво» Розділ 27 «Транскордонне та регіональне співробітництво» [37, стор. 14]. 8].

Співпраця між Україною та ЄС у сфері регіонального розвитку в основному зосереджена на таких напрямках:

- Налагодження співпраці між представниками місцевої та регіональної влади України та ЄС у рамках Комітету регіонів ЄС (КР);
- Використовувати фінансові інструменти ЄС (Європейська угода про сусідство) та фінансові установи ЄС (Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку) для реалізації проектів на регіональному рівні;
- Участь у реалізації проектів транскордонного співробітництва Східного партнерства та проектів регіонального співробітництва;
- Участь у реалізації Регіональної стратегії ЄС щодо Дунаю та Транснаціонального Дунайського плану;
- Розробка регіональної стратегії розумної спеціалізації у співпраці зі Спільним дослідницьким центром Європейської Комісії;
- Залучення регіонів України до діяльності європейських регіональних асоціацій [43].

Практичний вимір регіональної співпраці між Україною та ЄС досягається через: Співпрацю між Україною та ЄС у рамках Робочої групи з децентралізації, яка була створена Комітетом регіонів ЄС у 2015 році для зміцнення двосторонніх відносин, політичних та технічних підтримка участі українських місцевих та регіональних органів влади у транскордонному та регіональному співробітництві та розвитку українських прикордонних та

прибережних територій у процесі реформування організації місцевого самоврядування та територіальних повноважень України.

Під час шостого засідання Робочої групи (Брюссель, 12-14 лютого 2019 р.) просувати реформи для зміцнення верховенства права та місцевої демократії в Україні, зміцнювати перспективи співпраці на місцевому та регіональному рівнях та запроваджувати місцеве самоврядування реформи та територіальні реформи в Україні Організація влади.

Українські представники є учасниками Конференції партнерства східних регіонів та місцевих влад (CORLEAP), дев'яте засідання якої відбулося в Турку (Фінляндія) 12 вересня 2019 року.

Головна увага зосереджена на можливому внеску міст і регіонів у розвиток Східного партнерства, сприяттні розвитку адміністративного потенціалу місцевої та регіональної влади в країнах Східного партнерства та налагодженні міжсекторальної комунікації. граничний розмір [52].

Узбекистан бере активну участь у реалізації Дунайської регіональної стратегії ЄС і Дунайського транснаціонального плану. У 2019-2020 роках українські представники взяли участь у Спільній зустрічі координаторів та національних координаторів Дунайських стратегічних пріоритетних територій, Щорічному форумі країн-учасниць Дунайської стратегії та Нараді ЄС з імплементації макроекономічної політики. регіональна стратегія.

Україна підтримує ініціативу щодо розробки нової макрорегіональної стратегії ЄС для Карпатського регіону, яка спрямована на досягнення розвитку Карпатського регіону з урахуванням його унікальної природної та культурної спадщини та внутрішнього потенціалу. У вересні 2018 року Польща, Україна, Словаччина та Угорщина підписали Декларацію про наміри щодо розробки нової макрорегіональної стратегії ЄС для Карпатського регіону. У жовтні 2018 року Польща подала Європейській Комісії комплексну пропозицію щодо відповідних ініціатив.

У лютому 2020 року для підтримки цієї ініціативи було створено Прикарпатську виконавчу раду, до складу якої увійшли представники

карпатських регіональних урядів. У лютому 2020 року було створено Прикарпатську виконавчу раду з представників урядів Карпатського регіону для подальшого просування цієї ініціативи. Ця ідея також обговорювалася на міжнародній конференції «Європа в Карпатах», що відбулася в м. Крашина (Польща) 21-22 лютого 2020 року, де взяв участь Міністр інфраструктури України В. Криклій, та обговорювалася під час онлайн-конференції високого рівня. Засідання. 14 жовтня 2020 року відбулася нарада на рівні за участю заступника Міністра Міністерства розвитку громад та територій України І. Корхового. Відповідно до угоди, підписаної між українським урядом та Європейською комісією у грудні 2016 року, Україна є учасником чотирьох програм транскордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства на 2014-2020 роки, зокрема: «Польща-Україна-Білорусь», «Чорноморський басейн», «Україна-Румунія» та «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна». 28-29 січня 2020 р. (м. Брюссель) українська делегація взяла участь у першій щорічній конференції Європейської програми прикордонного співробітництва для територіального співробітництва 2021-2027 (Interreg NEXT).

У новому плановому періоді Україна продовжить участь у чотирьох програмах транскордонного співробітництва. Поданий Європейською комісією спільний документ про розробку планів майбутнього транскордонного співробітництва демонструє стратегічну важливість тісної співпраці між країнами-членами ЄС та Україною. Пріоритетними напрямками нової програми транскордонного співробітництва між Україною та ЄС є: навколишнє середовище (особливо доступ до чистої питної води), сталий транспорт, енергетична освіта, охорона здоров'я та культура, економічне та туристичне співробітництво та вирішення питань транскордонного співробітництва, питання прикордонної співпраці, проблеми в різних галузях [64].

Протягом 2021-2027 років проекти транскордонного співробітництва Interreg NEXT із партнерами на зовнішніх кордонах ЄС отримуватимуть

фінансування з двох джерел: Інструменту розвитку сусідства та міжнародного співробітництва (NDICI) та Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР). Передбачається, що конкретний бюджет нової програми буде визначено після переговорів ЄС щодо багаторічного фіскального прогнозу на 2021-2027 роки.

Вплив економічного механізму «Партнерство для розвитку Східної України». Економічний вимір ініціативи Східного партнерства передбачає підтримку економіки та покращення перспектив місцевих жителів. Це стосується повної та ефективної імплементації Угоди про асоціацію/зони вільної торгівлі, що є ключовим пріоритетом для впровадження реформ та повного наближення відповідних міжнародних стандартів партнерів, а також законодавства та стандартів ЄС. Це призведе до поступової економічної інтеграції партнерів у внутрішній ринок ЄС та створення єдиного економічного простору. Розбудова сильної економіки є основою співпраці між ЄС та країнами-учасницями Східного партнерства [66, с. 128].

В економічному співробітництві між Україною та ЄС у рамках «Східного партнерства» функціонування робочої платформи «Економічна інтеграція та дружні відносини з політиками ЄС» сприятиме всебічному розвитку вільної економіки східних сусідів та грають вирішальну роль.

Ця платформа особливо важлива, оскільки відкриває можливості для країн, які вже підписали 48-му Угоду про асоціацію з ЄС (Грузія, Молдова, Україна) та Всеосяжну всеохоплюючу угоду про зону вільної торгівлі (DCFTA). Це інструмент доступу до ринку в ЄС. Це також є основою для прийняття рішень та обговорень щодо економічної співпраці з європейськими партнерами.

Тематичні веб-сайти створені для підтримки малого та середнього бізнесу. Для досягнення цієї мети Східне партнерство пропонує широкий спектр унікальних програм, інструментів і ресурсів. Завдяки програмі EU4Business ЄС зміцнює бізнес-середовище регіону, підтримуючи малі та середні підприємства, які вважаються важливою частиною економіки. Ці

ініціативи сприяють розвитку малого та середнього бізнесу в країнах Східного партнерства. Наприклад, лише у 2019 році за підтримки ЄС українські МСП створили понад 50 тис. робочих місць і отримали понад 400 млн євро додаткового доходу. Це один із найвищих показників серед шести країн-учасниць спільного підприємства [67].

Україна залишається найбільшим реципієнтом коштів програми EU4Business, в основному завдяки укладенню угод про асоціацію. Позитивна синергія співпраці між Україною та ЄС у сфері малого та середнього підприємництва відображена в індикаторі «Ділова діяльність» та індексі політики у сфері малого та середнього підприємництва. Однак це також показує, що Україна відстає від інших країн-одержувачів Східного Партнерства щодо якості свого регуляторного середовища.

ЄС надає допомогу українським МСП за трьома напрямками:

1) Доступ до фінансування – гранти та кредити українським банкам (Ощадбанк, UKRSIBBANK, OTP Bank, Кредобанк тощо) на спеціальних умовах;

2) Підтримка бізнесу та антикризові послуги – навчання та консультування як в режимі онлайн, так і офлайн

3) Нагляд за бізнесом – поширення інформації про процес реформ. Крім того, кожен громадянин України має можливість проконсультуватися з експертами та отримати поради щодо розвитку свого бізнесу. Наразі надаються такі послуги: Центр інформаційної підтримки бізнесу, Офіс розвитку малого та середнього підприємництва, Офіс ефективного регулювання, Офіс просування експорту, Центр міжнародної торгівлі (Проект Trade Readiness) та Онлайн-платформа «Мережа». EU4Business пропонує гранти для малого та середнього бізнесу в рамках програм COSME та HORIZON-2020, які діють до кінця 2022 року. Загальний бюджет проекту становить 8 мільйонів євро.

У відповідь на пандемію коронавірусної хвороби (COVID-19) в Україні в рамках ініціативи EU4Business було створено стабілізаційний фонд для

боротьби з корона вірусом, щоб допомогти бізнесу подолати негативний вплив на економіку [73].

Особливої уваги заслуговує діяльність, спрямована на вирішення найактуальніших проблем національної економіки. Перш за все, це програма FinancEast, за якою протягом 2019-2020 років підконтрольні українській владі малі та середні підприємства Луганської та Донецької областей отримали 9,6 млн грн 123 н. ЄС надає євро для пожвавлення фінансування інвестиційних проектів у регіоні.

У 2020 році ЄС запустив низку додаткових заходів для підтримки українського бізнесу в умовах кризи COVID-19. Європейський інвестиційний банк виділив 25 млн євро (загалом для України, Грузії та Молдови 55 млн євро) на відновлення українських компаній після епідемії. Наразі «Асоційоване тріо» продемонструвало послідовність і бажання спільно представляти економічні інтереси в рамках СП. Пріоритети, оголошені високопосадовцями України, включають: поширення плану економічного відновлення ЄС на регіон SP; переміщення ланцюгів постачання товарів ближче до кордонів ЄС, особливо до України; та участь України в проектах у рамках Стратегії євразійського зв'язку ЄС з її потужним транзитом потенціал; увійти до спільної платіжної зони євро (SEPA); укласти угоду про відповідність та прийнятність промислової продукції (АСАА) [78].

Два базових сценарії налагодження економічної взаємодії між Україною та ЄС з урахуванням різної швидкості, багатовимірності та неоднозначності інтеграційних прагнень учасників спільного підприємства, а також чіткого зміщення стратегічних пріоритетів у Бюджет ЄС на 2021-2027 рр. Вступ до ЄС до 2025 р. можливий:

а) «Україна – флагман та ядро win-win проектів СП». За підтримки незалежних експертів українські міністерства визначать і перевірятимуть ефективність вітчизняної економіки відповідно до пріоритетів ЄС (кліматично нейтральна енергетика, циркулярна економіка, цифровізація ринків і пов'язані з цим питання безпеки) можливості для створення доданої

вартості в областях. Україна також запустить платформу для обговорення можливості спільних ініціатив з іншими країнами спільного підприємства, головним чином з Молдовою та Грузією. Це переконало б європейських партнерів спрямувати кошти з нового зовнішньополітичного інструменту сусідства на проекти спільних підприємств для розвитку та міжнародного співробітництва, що принесе користь ЄС та державам-членам, перетворивши їх із отримувачів на рівноправних партнерів.

Нові виміри співпраці матимуть позитивний вплив на реалізацію цих бажаних для України завдань, таких як: підписання «Безвізового режиму для промисловості», оновлення угод про вільну торгівлю, відкриття фінансових інструментів програми COSME, вступ до ЄС;

б) «У контексті раніше встановлених коригувати нові вимоги до економічного співробітництва з ЄС на тлі інерції». У разі збереження статус-кво 50 стратегічних віх Україна-Молдова-Грузія за результатами саміту спільного підприємства розчарування невиправданими очікуваннями євроінтеграції стане рушійною силою продовження економічних реформ. Остання відбуватиметься в рамках зобов'язань, викладених в Угоді про асоціацію, але без істотних оновлень [82].

Реалізація положень Зеленого курсу ЄС щодо торгівлі (зокрема механізму коригування вуглецевих кордонів та посилення вимог до сільськогосподарської продукції та продуктів харчування) стане випробуванням на міцність для багатьох українських експортерів. Деякі з його операцій почнуть орієнтуватися на ринки третіх країн з меншим попитом, що призведе до зниження обсягів експорту та частки в ЄС.

Енергетичний аспект «Східного партнерства» з Україною. Однією з основних сфер занепокоєння України у відносинах з ЄС є Східне партнерство (енергетичний вимір), метою якого є сприяння розвитку низьковуглецевої економіки та покращення енергетичного сектору відповідно до європейських стандартів і норм. Основний зміст включає об'єднання енергетичної інфраструктури та ринків, підвищення

енергоефективності, захист навколишнього середовища та спільну боротьбу зі зміною клімату.

Фокус СП «Енергетична безпека» зосереджений на тематичній платформі, яка сприяє енергоефективності, ресурсозбереженню та співпраці в енергетичній безпеці, енергоефективності, відновлюваних джерелах енергії, транспортних сполученнях, газових і нафтових інтерконекторах, виробництві електроенергії тощо. Робоча група Форуму громадянського суспільства з питань довкілля, зміни клімату та енергетичної безпеки діє на базі групи з питань енергетики, транспорту, довкілля та зміни клімату. Основними документами, які розглядаються, є Робочий план з енергетики та розділ про 20 очікуваних результатів в енергетиці до 2020 року. На початку наступного року не було опубліковано нового рамкового документа, який би окреслював нові принципи або підтримував попередні моделі співпраці на рівні Східного партнерства [85].

На урядовому рівні енергетичні відносини є складовою програми «Східне партнерство», яку також підтримує Форум громадянського суспільства. Зустрічі профільних державних установ стали платформою для обговорення прогресу країн-учасниць Східного партнерства в спеціалізованих форматах та ознайомлення з новими ініціативами Європейської Комісії. Приклади включають Генеральний директорат з енергетики, інші директорати та Європейську службу зовнішньої діяльності.

Ініціатива EU4Energy базується на Платформі енергетичної безпеки та надає підтримку країнам-партнерам в енергетичному секторі. План реалізації плану EU4Energy розрахований на 2016-2020 роки. Бюджет плану становить 21 мільйон євро, ЄС профінансує 20 мільйонів євро. Для України участь у EU4Energy принесла багато позитивних результатів, зокрема: покращення енергетичної інфраструктури та відносин із країнами Східного партнерства; допомога в розробці змін до закону України «Про енергоефективність будівель» відповідно до законодавства ЄС; вдосконалення української енергетики Інституційні можливості міністерства, розробка понад десяти

нормативних актів, які є дуже важливими для запровадження ринку електроенергії в Україні [87].

Нагадаємо, що Фонд енергоефективності був створений в Україні у 2018 році і є єдиною державною організацією, уповноваженою просувати та підтримувати ініціативи, спрямовані на підвищення енергоефективності та енергозбереження. EU4Energy, грантова ініціатива для асоціацій домовласників, надається Фондом для використання досвіду ЄС у підвищенні енергоефективності.

Програма EU4Energy була припинена в 2020 році. Незважаючи на це, Міністерство енергетики та команда EU4Energy все ще працюють разом над II фазою програми. Це новий проект трьох років (2021 рік). Бюджет програми на цей час суттєво скорочений – лише 3 мільйони євро. Рада європейських регуляторів енергетики (CEER) бере участь у реалізації другої фази EU4Energy. Основною метою проекту є сприяння переходу від країн Східного партнерства до низьковуглецевої та чистої енергії. Крім того, в рамках EU4Energy регулярно проводяться вебінари, на яких експерти ЄС діляться передовим досвідом в енергетичному секторі [90].

Незважаючи на розбіжності, енергетичне співробітництво набуло важливості у 2020 році завдяки зобов'язанню ЄС досягти кліматичної нейтральності та переглянути цілі розвитку енергетики до 2030 року. Протягом першого кварталу 2020 року Україна досягла значного прогресу в реалізації концепцій переходу на зелену енергетику, але після того, як уряд вступив на посаду, відбулися значні зміни ситуації. Усі зусилля були спрямовані на вирішення поточних проблем енергетичного сектору, таких як скорочення споживання та низькі ціни, недостатнє фінансування платежів за відновлювану енергію тощо.

Повна інтеграція в Єдиний європейський енергетичний простір є стратегічним завданням порядку денного енергетичної політики України, яке включає практичні кроки, реалізовані через механізми Енергетичного Співтовариства, а саме впровадження індивідуальних європейських

енергетичних поглинань та проекту EU4Energy. Найбільшим безпековим викликом в енергетичних відносинах України з ЄС у 2019–2020 роках залишається транзит російського природного газу. Незважаючи на підписання нового 5-річного контракту, неможливо досягти довгострокового балансу енергетичних сил між Україною та російською федерацією та між Україною та Європейським Союзом. Водночас, хоча війна росії в Україні увійшла в нову фазу з 24 лютого 2022 року, варто відзначити прогрес, якого Україна досягла на шляху євроінтеграції, особливо в енергетичній сфері. У результаті 24 лютого 2022 року енергосистему України було відключено від систем росії та білорусі, а згодом 16 березня Україна приєдналася до загальної енергетичної системи континентальної Європи ENTSO-E [97].

Тому членство України в Європейському енергетичному союзі, яке передбачає синхронізацію мереж, надасть широкі можливості для розвитку енергетичних ринків, переходу на відновлювані джерела енергії та зміцнення енергетичної безпеки ЄС України і Європи. У спільній заяві уточнюються принципи подальшої співпраці між ЄС та країнами-учасницями Східного партнерства в енергетичній сфері, особливо очікування партнерів щодо участі в Європейській зеленій угоді, Паризької кліматичної угоди та Паризької угоди. Налаштувати національну економіку на засадах сталого розвитку.

Питання імміграції, мобільності та візи вирішуються в рамках тематичної платформи спільного підприємства «Міюдські контакти», яка орієнтована на студентів, викладачів, науковців, молодь, діячів мистецтва та культури. Основними завданнями платформи є: посилення участі країн-реципієнтів Східного партнерства в програмах міжнародного співробітництва ЄС, покращення спроможності впровадження реформ; розширити співпрацю та обмін найкращими практиками між ЄС та державами-партнерами, органами освіти та навчання, їхніми вищими та дослідницькими установами, молодіжними та культурними організаціями. Однією з основ платформи є інформаційна кампанія, спрямована на

підвищення обізнаності про програми співпраці та можливості, які пропонують країни-партнери. Робота платформи доповнюється угодами та співробітництвом на двосторонньому рівні (наприклад, спільні угоди та відповідні програми), а також низкою програм ЄС у сфері освіти, культури та засобів масової інформації, досліджень і міжнародного співробітництва в галузях. Інновація [30, с. 76].

Платформа «Міжособистісні контакти» орієнтована на вирішення таких питань, як міграція, мобільність молоді, освіта та професійна підготовка; культура; дослідження та інновації; охорону здоров'я; та національні меншини.

Мобільність та міграція. Легальна міграція, обмін навичками та досвідом через мобільність, визнання кваліфікацій та програми академічного обміну спрямовані на посилення соціально-економічного розвитку ЄС та його східних партнерів. Окрім допомоги біженцям та внутрішньо переміщеним особам, ЄС надає програми, спрямовані на сприяння міграційній мобільності.

Молодь. Підтримка участі молоді в соціальних, культурних, наукових і професійних обмінах є ключовою метою ЄС. Інвестиції в молодь можуть привести до майбутнього успіху. Кращі можливості для молоді в країнах ЄС та інших країнах є важливими для сприяння відповідальному громадянству та більш процвітаючому, стабільному та демократичному суспільству. EU4Youth сприяє активному залученню молодих людей до життя суспільства та розширює їхні можливості працевлаштування, а також розвиває лідерські та підприємницькі здібності. Крім того, програма включає вправи з розбудови потенціалу, стипендійні ініціативи, допомогу в обговоренні політики та фінансову допомогу організаціям.

Освіта і професійна підготовка підвищують економічні та соціальні можливості молоді та конкурентоспроможність економіки регіону. ЄС підтримує декілька ініціатив у сфері освіти та професійної підготовки та

інвестує у можливості молоді брати участь у національній модернізації та розвитку [21].

Культура. Співпраця в культурній сфері сприяє діалогу. Крім того, культурні та креативні індустрії, малі та середні ремісничі підприємства, туризм тощо також можуть стимулювати економічне зростання. ЄС підтримує країни Східного партнерства у розбудові активного культурного сектору громадян, державних службовців і діячів культури, тим самим зміцнюючи їхні суспільства та надаючи величезні економічні можливості.

Дослідження та інновації мають вирішальне значення для підвищення продуктивності, підвищення конкурентоспроможності, стимулювання розумного та сталого економічного зростання та створення робочих місць, заснованих на знаннях. ЄС просуває цю мету через ініціативу EU4Innovation, яка спрямована на інтеграцію Східного партнерства та дослідницьких та інноваційних систем ЄС. Це спрямовано на координацію дослідницьких проєктів Східного партнерства та ЄС у конкурентних ситуаціях, головним чином через спільні процеси, фінансування досліджень та інновацій. , розвиток партнерства між наукою та промисловістю та кар'єрні перспективи дослідників [15].

В рамках платформи реалізується багато проєктів і спеціалізованих ініціатив. Найвідоміший з них – EU4Youth. Його місія полягає в тому, щоб розширювати можливості працевлаштування молоді та заохочувати участь молоді в суспільстві та економіці; акредитувати навчання; підтримувати молодіжне підприємництво та активне громадянство; підтримувати молодіжні організації в політичному діалозі та з приватними та громадськими організаціями та установами, а також відповідними органами влади та іншими зацікавленими сторонами співпрацювати. Залучення зацікавлених сторін до роботи з молоддю та підтримки вразливих груп суспільства.

На основі EU4Youth діє ще низка спеціалізованих програм, як-от:

- Мережа випускників EU4Youth;

- EU4Youth – Дорожні карти по залученню молоді;
- Програма грантів EU4Youth – Фокус на вразливій молоді та молодіжному підприємстві;
- Нарощування потенціалу EU4Youth – Молодіжне вікно «Східного партнерства»
- Координація та підтримка програми EU4Youth;
- EU4Youth – Кращі навички для кращого майбутнього;
- EU4Youth: Розвиток потенціалу для працевлаштування;
- EU4Youth: Від працевлаштування до стабільності в Вірменії, Білорусі та Україні;
- EU4Youth – «Шкільний сад» для сільськогосподарського підприємства;
- EU4Youth – СКАЖИ ТАК – Навички для працевлаштування;
- EU4Youth – Розкриття потенціалу молодих соціальних підприємців в Молдові і Україні;
- EU4Youth – Соціальне підприємництво в Вірменії та Грузії (SEAG);
- EU4Youth – Вплив соціальних інновацій – стратегічне партнерство;
- EU4Youth: Програма розвитку екосистеми соціального підприємництва (SEED) для зеленого зростання в прикордонних районах [9].

Крім того, відомі спільні проекти в рамках платформи: European Solidarity Mission, COSME, European School for Eastern Cooperation, Erasmus+ (International Credit Mobility, International Degree Mobility, Capacity Building Project, Jean Monnet Project), eTwining Plus, Постраждалі від конфліктів Освіта, працевлаштування та розвиток участі молоді в Грузії та Україні, «Креативна Європа», iPortunus, Culture Bridge, Європейський дім, Horizon 2020, EaP Connect. Акцентуючи увагу на участі України в проектах та ініціативах в рамках платформи «Громадський контакт», варто зазначити:

- Україна є пріоритетним партнером ЄС. Підписана у 2014 році Угода про асоціацію, у тому числі створена в її рамках поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі, є основним інструментом примирення між Україною та

ЄС, оскільки сприяє зміцненню політичних зв'язків, зміцненню економічних відносин та взаємоповаги. Ставлення до спільних цінностей.

- З 2014 року ЄС та європейські фінансові інституції виділили понад 15 мільярдів євро у вигляді грантів і позик на підтримку процесу реформ. ЄС та його країни-члени є найбільшими донорами гуманітарної допомоги на сході України. 154,8 млн євро фінансової допомоги було виділено тим, хто найбільше постраждав від конфлікту на сході [5].

- У червні 2017 року запроваджено безвізовий режим для громадян України з біометричними паспортами. Відтоді громадяни України відвідали ЄС понад 50 мільйонів разів.

- Україна є одним із головних бенефіціарів програми Східного партнерства Erasmus+. Понад 9000 українських студентів і майже 4000 європейських студентів і викладачів користуються можливостями Erasmus+ для участі в двосторонніх академічних обмінах.

- В Україні 1274 школи беруть участь у програмах обміну вчителями та професійного розвитку. Наприклад, до кінця 2020 року eTwin Plus підключив понад 7700 вчителів і 3000 шкіл у регіоні Східного партнерства.

- У 2017 році ЄС виділив 10 мільйонів євро університетам, які переїжджають із постраждалих від конфлікту територій України.

- Україна бере участь у програмі Horizon 2020, дослідницькій та навчальній програмі Європейського співтовариства з атомної енергії, програмі Creative Europe, а також підписала угоду про співпрацю з програмою Copernicus. На сьогоднішній день бенефіціари української програми «Горизонт 2020» отримали гранти на загальну суму 36,11 млн євро.

- На сьогодні в Україні реалізовано 38 проектів 4 тематичних платформ, з яких більше 33 проектів є активними. Серед них: Цільова підтримка громадянського суспільства України. У 2017-2019 роках було запущено шість грантових проектів EU4Youth з метою створення можливостей працевлаштування для молоді з обмежених можливостей та

розвитку підприємництва в їхньому середовищі, а організації з України беруть участь у фінансових проектах EU4Youth.

EU4Skills: Програма «Кращі навички, кращі робочі місця в сучасній Україні» з бюджетом 38 мільйонів євро на 2019-2021 роки спрямована на модернізацію освіти та, таким чином, на формування компетенцій, які відповідатимуть потребам ринку праці та новим вимогам. конкурентна економіка. Також реалізується програма «Підвищення якості та корисності професійно-технічної освіти». У 2017 році було виділено 3 млн євро на підтримку постраждалих від конфлікту територій на сході (Луганськ і Донецьк) тощо. В Україні діє мережа європейських клубів, організована за підтримки Європейського Союзу, мета якої є ознайомлення молоді з питаннями, пов'язаними з Європейським Союзом та його відносинами з Україною, а також сприяння контактам з молодіжними громадськими організаціями. в Європі. Мережа також підтримує прагнення України до євроінтеграції [19].

9) У 2015 році Україна приєдналася до програми «Креативна Європа» – флагманської програми ЄС з підтримки культурної, креативної та аудіовізуальної індустрій.

Згідно з угодою, українські культурні організації тепер можуть повноцінно брати участь у культурній програмі «Креативна Європа», яка підтримує проекти в таких сферах: співпраця в культурній сфері, художній переклад, культурні мережі, платформи культурних організацій, які сприяють творчості (особливо талановиті художники) [21].

Безпека є одним із найважливіших елементів Східного партнерства. Безпековий вимір політики Східного партнерства включає співпрацю в питаннях, пов'язаних з безпекою, зокрема у сферах запобігання конфліктам шляхом раннього попередження, реформування сектору безпеки, протидії тероризму та боротьби з політичною радикалізацією. Безпечна та легальна міграція, боротьба з нелегальною міграцією, торгівлею людьми та контрабандою також є пріоритетними [40].

У повідомленні Європейської Комісії про Східне партнерство від 3 грудня 2008 року безпека була визначена як одна з ключових сфер ініціативи, зосереджена на управлінні кордонами, боротьбі з нелегальною міграцією та організованою злочинністю [44].

Сьогодні ЄС зберігає ці пріоритети щодо безпеки спільних підприємств, логічно доповнюючи їх кібербезпекою, реагуванням на гібридні загрози, розповсюдження, радіоактивні, хімічні та біологічні загрози та надзвичайні ситуації.

У Глобальній стратегії ЄС 2016 року, важливому документі у сфері зовнішньої політики та безпеки, ЄС чітко не визначив джерело загрози, але вказав, що загроза надходить зі Сходу, і звинуватив Росію в підриві політичної стабільності.

Місія безпеки ЄС для спільного підприємства до 2020 року: «Покращення можливостей країн-партнерів у боротьбі з організованою злочинністю», що зміцнить внутрішню безпеку та їх інституційні можливості, а також зменшить ризик їх проникнення в країни ЄС; торгівля зброєю, кіберзлочинність, радіаційні, хімічні та біологічні ризики, гібридні загрози, протидія надзвичайним ситуаціям [48, С. 116].

Тут інтереси ЄС і країн-реципієнтів спільного підприємства узгоджуються, що робить цю співпрацю взаємовигідною, але недостатньою. ЄС також пропонує, щоб країни-учасниці спільного підприємства проводили спільну діяльність, щоб допомогти підготувати свої війська до участі в місіях і бойових силах ЄС, що посилить можливості для запобігання конфліктам і вирішення криз.

Загалом Східне партнерство має обмежені завдання безпеки у 2020 році з кількох причин:

- ЄС надає пріоритет забезпечення безпеки свого Півдня; ЄС хоче визначити завдання, які відповідають його інтересам та інтересам усіх країн-партнерів без винятку;

- Прагнення уникнути дій проти будь-якої третьої сторони, особливо росії;

- Зовнішньополітичні лінії країн-партнерів є діаметрально протилежними, одні з них є членами Євразійського Союзу та Організації Договору про колективну безпеку (Білорусь та Вірменія), а інші взяли маршрут країн-членів ЄС і НАТО (Україна, Грузія, Молдова) [57].

Європейська комісія запропонувала бачення СП після 2020 року, в якому йдеться про зміцнення верховенства права та безпеки. Для України важливо визначити положення щодо підтримки та захисту жертв військових конфліктів та зміцнення кібербезпеки.

У травні 2020 року Єврокомісія подала ще одне комюніке, в якому також включила до списку співпраці боротьбу з тероризмом, запобігання радикалізації та підготовку до боротьби з гібридними загрозами.

Основним викликом, що стоїть перед безпекою країн, націлених на спільне підприємство, є необхідність зміцнення безпеки та стабільності країн регіону як важливої частини архітектури безпеки Східної Європи в цілому.

Сьогодні необхідність створення Договору про безпеку Східного партнерства – безпекової «надбудови» спільного підприємства, до якого входять Україна, Грузія та Молдова – стала ще більш актуальною. «Надбудова» безпеки спільного підприємства реалізується через «дефіцит» безпеки ЄС у регіоні Східного партнерства. У поєднанні з трактуванням Пакту безпеки Східного партнерства варто зазначити, що це «безпекові угоди».

Це нова можливість для офіційних осіб Брюсселя та держав-членів ЄС працювати разом над зміцненням мережі європейського стратегічного партнерства. За допомогою цих договорів інституції ЄС та країни-члени, а також кілька третіх країн, які мають тісні зв'язки з ЄС, прагнуть посилити співпрацю з питань безпеки, розвідки та оборони [66, р. 130].

Важливі всі можливі форми співпраці у сфері безпеки. Необхідно зосередитися на політиках, які ще не були активно розроблені та які Україні

легше розвивати разом з ЄС та нашими спільними сусідами (особливо Молдовою та Грузією), як-от:

- 1) політика реінтеграції;
- 2) військова освіта та наука;
- 3) боротьба з тероризмом і гібридними загрозами;
- 4) кіберзахист і кібербезпека;
- 5) військово-промисловий комплекс.

Важливою метою тут є просування/залучення України та інших країн спільного підприємства до проекту постійного структурного співробітництва (PESCO). Пріоритетними можна вважати ті країни, в яких Україна має власні промислові потужності та найбільш нагальні потреби в технологічній модернізації.

З 2020 року треті країни можуть брати участь у проектах PESCO, що відкриває «вікно можливостей» для країн-партнерів, однак спільна участь у платформі у форматі «PESCO+» не тільки розширить можливість такої участі (через розширення PESCO) (Участь спочатку була створена для Великобританії), але також дозволяє нам зосередитися на проектах, які мають особливе значення для Східної Європи та Чорноморського регіону. Серед цих проектів PESCO варто виділити авіаційний розвиток безпілотних систем C-UAS та EURODRONE, можливість співпраці з Європейським космічним агентством у космічній галузі та Європейську глобальну супутникову систему (GNSS) [30, стор. 88].

Перспективними вважаються розробки в Чорноморському регіоні за підтримки країн ЄС, зокрема: розвиток підводних систем (DIVERACK, MAS-MCM), берегозахисних мереж і систем (HARMSPRO, UMS) або патрульних систем на зразок European Patrol, судна, що входять до проекту Corvette (EPC).

Для України та інших країн, які беруть участь у спільному підприємстві, ця взаємодія полягає, по-перше, у посиленні переваг і можливостей національної безпеки, по-друге, у створенні «пакету безпеки»

для країн Східної Європи, і, по-третє, у посиленні національної безпеки Східної Європи. міжнародна взаємодія та спрощена інтеграція в європейську архітектуру безпеки.

Сучасні загрози неможливо подолати зусиллями однієї нації, тому актуальність досвіду та потреба підтримки західних партнерів є ще одним свідченням співпраці. Виходячи з мети ЄС щодо забезпечення стабільності та безпеки у східному сусідстві та беручи до уваги інтереси, перспективи та можливості країн-партнерів у сфері безпеки, держави-члени ЄС та країни-партнери повинні зосередитися на реагуванні на ті проблеми, які є спільними для всіх та транснаціонального характеру Виклики та загрози. Крім того, у сфері безпеки спільного підприємства слід керуватися відомим принципом «більше за більше».

Іншими словами, замість того, щоб ставити єдині завдання для всіх східних партнерів, слід ставити більш амбітні цілі та більш активні форми співпраці для тих країн, які прагнуть до досягнення цілей, передусім України, Грузії та Молдови [55].

Досягнення України у виконанні безпекових завдань Східного партнерства. До 2020 року Україна виконала щонайменше 50% безпекових завдань Східного партнерства і має всі можливості виконати ці завдання.

Важливим моментом стало ухвалення у червні цього року Закону про національну безпеку України, який чітко висловив її прагнення до інтеграції в європейський безпековий простір. Україна також ефективно виконала завдання Східного партнерства щодо боротьби з організованою злочинністю та розширила співпрацю з Євроюстом та Європолем згідно з відповідними угодами від 2016 року. Україна призначила офіцера зі зв'язку з Європолем для безпосередньої координації взаємодії.

Консультативна місія ЄС, яка тут працює, зробила значний внесок у розвиток можливостей українських правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю, а також у сфері кібербезпеки.

У 2016 році було прийнято Стратегію кібербезпеки України, тому щороку уряд України приймає та реалізує відповідні плани дій, які передбачають імплементацію положень Конвенції про кіберзлочинність в ЄС. Крім того, у 2017 році було прийнято «Основний закон про кібербезпеку України», створено Національний координаційний центр з кібербезпеки Департаментом національної безпеки і оборони та Кіберполіцією, Службою безпеки України та CERT-UA (на кшталт CERT-EU) мають спеціальні відділи кібербезпеки в Операціях, які виконують комплексний набір завдань у цій сфері, включаючи співпрацю з українськими НУО та міжнародними партнерами. Іншими словами, Україна виконала свою місію спільного підприємства з кібербезпеки [80].

На військовому фронті Україна брала участь в операціях ЄС – військово-морській операції ЄС «Атланта» у 2014 році та Оперативно-тактичній групі ЄС (2014-2016).

Українські навчальні заклади у сфері безпеки, такі як Академія внутрішніх справ, СБУ, Прикордонна служба та органи державного управління, тісно співпрацюють з ЄС для реалізації положень Спільної політики безпеки та оборони ЄС. У 2017 році була прийнята «Концепція створення національної системи захисту критичної інфраструктури», але відповідний закон досі не прийнято. Україна не наслідувала приклад Македонії, Сербії, Ісландії, Ліхтенштейну та Норвегії щодо приєднання до Механізму цивільного захисту ЄС, незважаючи на офіційний запит у 2014 році[81].

Важливим досягненням є приєднання 2 грудня 2021 року України до Європейського фонду миру (EPF), нового фінансового механізму ЄС для третіх країн, який передбачає залучення фінансових ресурсів для зміцнення інституційної обороноздатності.

Ця форма співпраці є довгостроковою, з 2021 по 2027 рік. Обсяг допомоги, наданої Україні Європейською Радою, становить 31 млн євро, включаючи матеріально-технічну допомогу. Сприяння розвитку та

зміцненню потенціалу Збройних Сил України: інженерні можливості та заходи з розмінування, мобільність та матеріально-технічне забезпечення, кібербезпека.

Стратегічний характер співпраці між Україною та ЄС у рамках ЄПФ є особливо важливим у контексті протистояння України існуючим викликам безпеці, пов'язаним із захистом суверенітету та територіальної цілісності України в межах міжнародно визнаних кордонів.

З початку повномасштабного вторгнення росії країни ЄС надали Україні різної допомоги на 72 млрд євро.

Як передає кореспондент УНАН у Брюсселі, у документах, наданих представниками Європарламенту, зазначено, що найбільша сума – це економічна допомога, яку ЄС оцінює у 37,8 млрд євро.

Допомога українським біженцям у країнах ЄС становить 17 мільярдів євро. 15,3 млрд євро - військова допомога і майже 2 млрд євро - гуманітарна допомога.

У документі також міститься інформація про надання певних видів допомоги різними країнами. Загальний обсяг допомоги сягнув 26,181 млрд євро. Очевидно, ці цифри не враховують допомогу біженцям та фінансову допомогу, яку надає Європейська Комісія [83].

Судячи з цих даних, найбільше допомоги Україна отримала від Німеччини – на загальну суму 7,282 млрд євро. Серед них гуманітарна допомога становить 1,739 млрд євро, фінансова допомога – 1,3 млрд євро, військова – 4,242 млрд євро. Німеччина лідирує в усіх видах допомоги.

Друге місце посідають Нідерланди з 3,938 млрд євро (гуманітарна допомога 587 млн євро, фінансова допомога 993 млн євро, військова допомога 2,359 млрд євро).

Трійку лідерів займає Польща, яка надала Україні допомоги на загальну суму 3,527 млрд євро (170 млн євро гуманітарної допомоги, 934 млн євро фінансової допомоги, 2,423 млрд євро військової допомоги).

Далі йдуть Франція (загалом 1,537 млрд євро), Швеція (1,4 млрд євро), Італія (1,022 млрд євро), Данія (961 млн євро), Чехія (937 млн євро), Фінляндія (899 млн євро) та Австрія (767 млн євро), Іспанія (723 млн євро), Португалія (489 млн євро).

Крім того, варто виділити країни Балтії, які за кількістю знаходяться в середині, але є абсолютними лідерами з надання допомоги у частці ВВП. З них Латвія надала Україні 1,24 млрд євро допомоги, що становить 1,24% ВВП країни. В Естонії цей показник становить 1,1% ВВП (313 млн євро), а в Литві – 0,93% ВВП (486 млн євро).

Тільки Ірландія, Угорщина, Кіпр і Мальта не надали Україні військову допомогу.

Греція не надала гуманітарної чи фінансової допомоги, але її військова підтримка склала 188 мільйонів євро.

За винятком Кіпру та Мальти, найближчі сусіди України Румунія та Угорщина мають найнижчі рейтинги схвалення серед країн ЄС. Угорщина надала лише 47 млн євро гуманітарної допомоги (0,033% ВВП країни), тоді як Румунія надала 8 млн євро гуманітарної допомоги та 3 млн євро військової допомоги (разом 11 млн євро або 0,005% ВВП) [5].

Слід також зазначити, що у травні 2019 року минуло 10 років з моменту започаткування в Україні багатофункціонального діалогу в рамках цієї форми співпраці, що стало поштовхом до оцінки ефективності вжитих кроків та їх відповідності раніше озвученим очікуванням. За ці роки ми побачили значні позитивні зміни та реформаторські зусилля, а також багато непереглянутих проблем, які вимагають більше зусиль від офіційного керівництва країни для їх усунення.

Важливим досягненням України в рамках політики спільного підприємництва стало укладення Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, яка набула чинності у вересні 2017 року. Як підписант зони вільної торгівлі Україна має прийняти близько 350 законів ЄС протягом 10 років. Окрім політичної підтримки, ЄС та європейські фінансові інституції надали

Україні приблизно 16 мільярдів євро фінансової допомоги у вигляді грантів та позик. Допомога призначена для підтримки процесу реформ в Україні.

ЄС став основним торговим партнером України, на нього припадає понад 41% обсягу торгівлі. Водночас експорт до ЄС змушує українські компанії впроваджувати європейські стандарти, що робить їх більш конкурентоспроможними на світовому ринку. Угода про асоціацію визначає нову модель відносин України з ЄС за принципом «політичної асоціації та економічної інтеграції» та визначає перелік соціально-економічних реформ для примирення між Україною та ЄС [67].

Початок реформ в Україні супроводжувався політичними потрясіннями. Незважаючи на це, з 2017 року було реалізовано ряд соціально важливих реформ, серед яких:

- 1) Пенсійна реформа – осучаснення пенсій та стабілізація солідарного (першого) рівня пенсійної системи;
- 2) Реформа освіти – нові принципи управління освітою та школою, підвищення професійного престижу та розвиток інклюзивної освіти;
- 3) Реформа охорони здоров'я – сучасна модель фінансування лікування, гроші «йдуть» з пацієнтом;
- 4) Міжнародні стандарти фінансової звітності - приватні та державні компанії до Прозорості та зрозумілі фінансові звіти для іноземних інвесторів, держави та громадськості
- 5) Законодавчо унеможливлено безпідставний тиск з боку правоохоронних органів на осіб, права та законні інтереси яких обмежуються під час досудового розслідування [4].

Помітними досягненнями України у 2018 році є:

- Деполітизація державної служби;
- Електронні довірчі послуги – інструменти електронної ідентифікації для ведення бізнесу та виходу на міжнародний рівень;
- Функціонування системи електронних документів;

- Участь у програмі «Горизонт 2020», який забезпечує фінансування наукових досліджень та інноваційної діяльності.

У сфері децентралізації та адміністративних послуг Україна успішно перейняла «найкращі практики» і навіть стала моделлю для інших країн регіону та за його межами. У той же час співпраця між країнами розвитку та країнами допомоги у сферах безпеки, економіки та торгівлі також є сильною стороною. Також слід зазначити, що ЄС надає гуманітарну допомогу на сході України та підтримує постраждалі від конфлікту райони України.

Водночас, важливою ілюстрацією позитивної співпраці між ЄС та Україною в різних сферах є тематичні платформи СП, на основі яких діє низка програм, таких як:

- EU4Business (орієнтована на розвиток малого та середнього підприємництва за надання кредитів із фондів ЄС та надання субсидій),

- EU4Energy (полягає у сприянні розвитку енергетичної інфраструктури, покращенні інституційного потенціалу, наданні субсидій, підвищення ефективності використання енергії);

- EU4Digital (охоплює кібербезпеку, цифрові реформи, гармонізацію цифрового ринку, електронний документообіг, цифровізацію);

- Erasmus+ (дає можливість навчатися, волонтерити, здобувати досвід та підвищувати кваліфікацію науковцям і студентам за кордоном),

- EU4PAR (спрямований на реалізацію Стратегії реформування державного управління), а також EU4Climate, EU4Environment, EUWI+, EU4Youth, EU4MD, EU4Culture тощо. [4]

Згідно з документом про спільне підприємство «Східне партнерство: 20 очікуваних досягнень у 2020 році», виданим на Брюссельському саміті 2017 року та тісно пов'язаним із ключовими завданнями Угоди про асоціацію, Україна частково досягла/виконує різні завдання Східноєвропейського партнерства. Економічна сфера, державне управління, людські стосунки та суспільство – це також основний зміст у рамках чотирьох тематичних платформ спільного підприємства. Водночас найменші результати ми

побачили в енергетиці. Загалом Україна досягла прогресу у виконанні 19 із 20 завдань, окреслених у згаданому документі.

Отже, підсумовуючи, варто зазначити, що основними досягненнями України в рамках спільних підприємств за останні роки є:

- Посилення співпраці між країнами Східної Європи та ЄС без участі російської федерації;
- Україна, Грузія Підписати угоду про асоціацію з Молдовою та ЄС для збільшення взаємної торгівлі;
- Імплементувати стандарти ЄС у внутрішнє законодавство країн-партнерів;
- Запровадити безвізовий режим з ЄС;
- Доступ до програм ЄС (таких як вищезгадані EU4Business, EU4Energy, EU4Youth, «Erasmus+», «Horizon 2020» тощо);
- Підвищення обізнаності громадян про ЄС та його програми в Україні, тим самим збільшуючи українців, усвідомлення довіри ЄС;
- Зміцнення європейської ідентичності українських громадян;
- Створення спільних інституцій для міждержавної, міжпарламентської та ділової співпраці (таких як Міжпарламентська асамблея «Україна-Молдова-Грузія», Конференція місцевих і регіональних комітетів (CORLEAP), бізнес-форум «Східне партнерство»);
- Створення форуму громадянського суспільства держав-членів спільного підприємства, спрямованого на вплив на національні уряди та інституції ЄС;
- Підтримка ЄС участі неурядових організацій та громадян країн-партнерів країн у реалізації політики спільного підприємництва [30, с. 80].

У березні 2020 року Європейська Комісія та Верховний представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки спільно оприлюднили документ під назвою «Східне партнерство після 2020 року: посилення стійкості – Східне партнерство, яке дає результати для всіх» («The Eastern Partnership

beyond 2020: Reinforcing Resilience – an Eastern Partnership that delivers for all»).

Ініціатива визначає п'ять основних майбутніх цілей, пов'язаних з національними партнерами, ключовими з яких є спільна взаємодія:

- створення стабільної, стійкої та інтегрованої економіки;
- інституційна прозорість, верховенство права та безпека;
- стійкість до зміни клімату та навколишнього середовища. зміни;
- для стійкої цифрової трансформації;
- для побудови життєздатного, рівного, справедливого та інклюзивного суспільства.

Ці пріоритети мають зміцнити стабільність країн Східного партнерства як в інвестиціях, так і в державному управлінні. Метою інвестиції є передусім підтримка соціально-економічного відновлення країн Східного партнерства після COVID-19 та прискорення розвитку шляхом переходу на «зелені» та цифрові технології. Цей розділ охоплює економічні та інвестиційні плани, а також головні ініціативи кожної країни. Другий компонент – це управління, припускаючи, що Східне партнерство будується на інвестиціях у реформи та повазі до спільних цінностей. Він передбачає підтримку демократії, захист прав людини, реформи у сфері верховенства права, допомогу у боротьбі з корупцією, гендерну рівність, підтримку громадянського суспільства та незалежних ЗМІ [31].

Економічні та інвестиційні плани є ключовим елементом. 2,3 млрд євро з бюджету ЄС буде надано країнам Східного партнерства у формі грантів, змішаного фінансування та гарантій. Серед них очікується, що Україна отримає найбільшу суму – 1,93 млрд євро. Підтримати поступідемічне відновлення та сталий економічний розвиток наших східних сусідів. Загалом планується залучити до 17 млрд євро державних і приватних інвестицій. Кошти використовуються за такими напрямками:

- покращення транспортного сполучення;
- доступ до фінансування для малих і середніх підприємств;

- дії щодо підвищення конкурентоспроможності та інтеграції у виробничі та розподільні ланцюги ЄС;

- підтримка переходу на цифрові технології;

- стійке середовище клімат, енергоефективність,

- Охорона здоров'я та розвиток людського капіталу. План містить декілька флагманських ініціатив для кожної країни Східного партнерства, включно з Україною [30, С. 82].

У рамках комплексного порядку денного пріоритетними напрямками діяльності визначено 10 основних цілей країн Східного партнерства, зокрема України, до 2025 року. Разом із флагманськими ініціативами вони матимуть трансформаційний вплив на життя громади та розвиток бізнесу.

Серед десяти цілей спільного підприємства до 2025 року найбільш помітними є:

- Інвестиції в конкурентну та інноваційну економіку (підтримка 500 000 МСП);

- Інвестувати у зміцнення верховенства права. Усі високопосадовці декларують фінансові активи та перевіряють декларації;

- Інвестиції в безпеку та кіберстійкість.

- Зміцнення структур для виявлення та нейтралізації гібридних загроз, посилення боротьби з кіберзлочинністю та кіберстійкості, включаючи повне виконання Будапештської конвенції Ради Європи про кіберзлочинність;

- Інвестиції в сталі та «розумні» дорожні сполучення. Будівництво та модернізація 3 мільйонів кілометрів основних доріг і залізниць;

- Інвестиції в людей і суспільства знань, що забезпечує 70 000 можливостей особистої мобільності для студентів і викладачів, дослідників, молоді та молодих працівників;

- Інвестування в гендерно рівне, інклюзивне, та різноманітне суспільство та стратегічна комунікація з 2 500 000 місцевими організаціями громадянського суспільства, 120 незалежними засобами масової інформації та 2 000 000 журналістами

- Інвестиції в сталу енергетику для 250 000 будинків зменшать споживання енергії принаймні на 20%;
- Інвестиції в охорону здоров'я. Вакцинувати 850 000 лікарів і покращити умови їх роботи, обладнання та лікування;
- Інвестиції в цифрову трансформацію, 80% домогосподарств матимуть доступ до високошвидкісного Інтернету;
- Інвестиції в навколишнє середовище та клімат. Ще 3 мільйони людей отримають безпечне водопостачання, контроль і поліпшення якості повітря в 300 містах [27, с.239].

Таким чином, Східне партнерство працюватиме на поглиблення та зміцнення відносин між ЄС та країнами, на які спрямована ініціатива. При цьому він спиратиметься на принципи відкритості та диференціації через індивідуальні підходи та розширену співпрацю. Результатом еволюції східної політики ЄС став перехід Європейської політики сусідства та програми «Східне партнерство» від суто технократичного до ціннісно-орієнтованого наповнення, самоідентифікації ЄС як нормативного актора в системі міжнародних відносин. Критично важливими є оновлення інструментаріїв ЄПС, активніше впровадження принципів «диференціації» та «соціалізації», вирішення проблеми відкритості кінцевих цілей програми, стимулювання горизонтальних зв'язків між учасниками Східного партнерства та їх прив'язки до інших інтеграційних проектів ЄС (регіон Західних Балкан та, в перспективі, Європейський економічний простір). В той же час, в контексті кризи в Україні східна політика ЄС та ставлення до неї росії стають частиною широкого контексту проблем пан'європейської безпеки - відносин росії та Заходу, та вимагають залучення США та євроатлантичних структур.

РОЗДІЛ 3.

СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО” ЄС В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.

3.1. Основні загрози та негативний вплив росії на розвиток Східного партнерства.

Основні загрози для розвитку ініціативи ЄС «Східне партнерство» Середовище безпеки на глобальному та регіональному рівнях впливає на порядок денний політичного діалогу та загальні відносини ЄС із країнами регіону Східного партнерства. В умовах глобальних відцентрових сил та епідемії посилюються світові геополітичні потрясіння та протистояння, посилюється економічна нерівність, посилюються національні вимоги до самоізоляції, популізму та нехтування нормами міжнародного права. Загострюються конфлікти між світовими акторами, особливо між росією та західною віссю, Китаєм та США тощо. За прогнозами Служби зовнішньої розвідки України, геополітичний процес у контексті цієї посиленої мілітаризації загрожуватиме розповсюдженням застосування сили, ескалацією існуючих і виникненням нових конфліктів [37, С. 10].

Сьогодні ЄС має реагувати на зростаючі загрози та виклики в міжнародному середовищі, а також на загрози інституційній цілісності та єдності держав-членів ЄС. На рівні ЄС країни-члени розробили Спільну зовнішню політику та політику безпеки (CFSP), Спільну політику безпеки та оборони (CSDP), Зону свободи, безпеки та правосуддя та Союз безпеки. Така діяльність в Асоціації сприяє «забезпеченню власного майбутнього ЄС», розбудові його внутрішніх структур і мереж в умовах швидко мінливого міжнародного ландшафту. Зміцнення цієї архітектури безпеки передбачає, перш за все, створення інституцій на наднаціональному рівні та спільних інструментів для координації відповідей на виклики європейській космічній безпеці [39, с. 67].

У період 2020-2021 років основною загрозою для ЄС у регіоні Східного партнерства є поява «зон напруги», а саме:

1) З серпня 2020 року в Білорусі тривають глибокі конфлікти – масові соціальні протести проти фальсифікацій виборів і поваленої диктатури Лукашенка. Це виклик і для Брюсселя, і для Києва, які не визнають результати виборів, заморозили офіційні контакти з Мінськом і ввели санкції проти білоруської влади. У травні 2021 року міжнародна ізоляція навколо Білорусі посилилася. ЄС і Україна запровадили додаткові обмежувальні заходи проти білоруської влади після силового захоплення літака Ryanair і арешту опозиціонера Протасевича. Водночас росія надавала економічну, політичну та військову підтримку режиму Лукашенка, поглиблюючи його залежність від Москви та фактично перетворюючи Білорусь на незалежну державу-сателіт та політичний та військовий плацдарм російської експансії в Європі;

2) Ситуативна активізація «заморожених» конфліктів на пострадянському просторі. Кінець (листопад 2020 року) «інтенсивної фази» швидкої війни між Вірменією та Азербайджаном за Нагірний Карабаш залишає регіон потенційно дестабілізованим;

3) Ситуація в Молдові є прикладом складних питань у Придністров'ї, де як Україна, так і ЄС залучені до переговорного процесу;

4) У 2021 році в Грузії спалахнула небезпечна політична криза, влада вжила сили проти опонентів. Конфлікт між провладними силами та опозицією загострився, внутрішня ситуація стала нестабільною, що змусило ЄС втрутитися. Однак основна напруга залишається.

5) Станом на 2021 рік у зонах російсько-українського конфлікту (Крим, Донбас) зберігаються загрози ескалації. Росія продовжує військову, політичну, економічну, енергетичну та інформаційну агресію проти України. Бої низької інтенсивності на Донбасі тривають, а міжнародні дипломатичні зусилля зупинити війну на сході України залишаються марними. Анексія Криму перебуває в «замороженому» стані і стала темою тривалого

«відкладення». Через блокаду Керченської протоки росією ситуація в Чорному та Азовському морях залишається загрозованою[95].

Враховуючи наявність великої кількості «конфліктних зон» і небезпечних тенденцій на європейському політичному ландшафті, це неминуче вплине на визначення зовнішніх пріоритетів ЄС, а також на зміст і перспективи політичних відносин. Країни-учасниці Східного партнерства та офіційні особи в Брюсселі. Незважаючи на зусилля ЄС щодо зміцнення спроможності та інтеграції всередині ЄС у безпековій та військовій сферах, ЄС все ще позиціонує себе насамперед як «цивільну силу» і вважає за краще забезпечувати «м'яку безпеку», а не підтримувати традиційну «жорстку безпеку». Цей підхід ЄС до врегулювання конфліктів у регіоні Східного партнерства базується на визначенні пріоритету розвитку так званого Східного партнерства. «Стійкість» держави – «здатність держав і суспільств до реформ, щоб протистояти внутрішнім і зовнішнім кризам і оволодіти ними».

Крім того, спільне повідомлення Європейської Комісії та Європейської служби зовнішніх дій щодо майбутнього Східного партнерства після 2020 року, а також відповідні висновки Європейської Ради лише вказують на мирне вирішення конфліктних зон у спільному підприємстві та посередницька роль ЄС у цьому процесі. ЄС зосереджується на співпраці в сферах, які можуть посилити «стабільність» цільових країн ініціативи: забезпечення демократії, прав людини, верховенства права, гендерної рівності та боротьби з організованою злочинністю.

Офіційна позиція Брюсселя полягає в тому, що розвиток ефективних і підзвітних інституцій і дотримання демократичних норм і практики є запорукою національної та соціальної стабільності та стабільності, а отже, національної та соціальної безпеки. ЄС забезпечує безпекову співпрацю зі східними партнерами у сферах боротьби з тероризмом, запобігання радикалізації, реагування на гібридні загрози та кібербезпеки, а також

оголосив про свою готовність зміцнювати безпековий діалог і покращувати співпрацю в рамках спільної політики безпеки та оборони ЄС (СПБО).

Однією з головних загроз є відсутність у ЄС східної стратегії. Насправді сьогодні ЄС не має чіткого плану дій і стратегії щодо Росії та країн Східного партнерства. Станом на травень 2021 року ЄС обговорює свої відносини з Росією на найвищому рівні. ЄС керується ухваленим у 2016 році пакетом із п'яти принципів співпраці з Російською Федерацією, який має рамковий характер, основним принципом якого є «служити» [65].

На саміті ЄС (25 травня 2021 року) європейські лідери мали великі розбіжності щодо політики з Російською Федерацією. Заява президента Франції Макрона після саміту є репрезентативною: «Для Росії посилення санкцій у відповідь на «заморожування» конфлікту більше не є ефективною політикою». Ми можемо підсумувати відповідь ЄС щодо Російської Федерації, об'єднуюче бачення формату співпраці. Тому позиції лідерів Франції, Італії, Угорщини та Чехії дуже відрізняються від позицій лідерів Польщі, країн Балтії тощо[67].

Дана політика призвела до посилення військової агресії з боку російської федерації, яка 24 лютого 2022 року розпочала військове вторгнення в Україну з метою «демлітаризації та денацифікації» і триває досі. Це не лише створює загрозу існуванню України в межах її юридично визнаних державних кордонів, але також створює виклик і ключову загрозу для європейської архітектури безпеки та є випробуванням на міцність ЄС. Загроза ядерної війни, озвучена Росією під час її військової кампанії в Україні, доводить, що світові лідери, включно з Європейським Союзом, не бажають швидко реагувати та усунути неминучу загрозу.

Російська зовнішньополітична доктрина базується на ідеї експансії. Російська Федерація особливо зацікавлена в повному контролі над Каспійським, Азовським і Чорним морями, оскільки це дасть їй доступ до Середземного моря і Близького Сходу. Щоб отримати такий доступ, російський уряд створює та підтримує зони нестабільності на території своїх

країн-східних партнерів і згодом виступає посередником у вирішенні виникаючих конфліктів.

Таким чином Російська Федерація має можливість розгорнути свої військові сили у важливих для неї районах. Актуальним питанням є невизначеність позиції ЄС щодо перспектив розвитку ініціативи Східного партнерства [30, с. 87].

Сьогодні важко об'єднатися країнам з діаметрально протилежними геополітичними орієнтаціями, політичними системами та ставленням до загальноєвропейських цінностей. Для країн «об'єднаної трійки», які прагнуть вступити до ЄС, «Східне партнерство» стало «резервацією», яку необхідно модифікувати/переглядати. Внутрішніми викликами ЄС, які безпосередньо впливають на стабільність регіону Східного партнерства, є: послаблення та розмивання традиційних демократичних інституцій та зростання недовіри до них у суспільстві; наслідки міграційної кризи; відсутність Східної стратегії в ЄС; консенсусний механізми прийняття зовнішньополітичних рішень, реваншистські тенденції.

Глобальна пандемія COVID-19 також стала глобальним викликом, змінивши світовий порядок денний, спровокувавши масштабну економічну кризу, викликавши зростання «вакцинного егоїзму» та посиливши радикальні настрої в Європі та світі. Епідемія безпосередньо вплинула на ЄС та країни-отримувачі допомоги «Східного партнерства», вплинувши на темпи євроінтеграції та зміст політичного діалогу [31].

Що стосується впливу росії на розвиток європейської ініціативи Східного партнерства, то сьогоднішнє спільне підприємство не має ані механізму врегулювання криз, ані власної політики безпеки; натомість «воно все ще будується навколо конфліктів між бажанням допомогти країнам-партнерам примиритися» та «відносини з Європою та неспроможність захистити їх від наслідків такого зближення» Відносини між ЄС і росією тут мають стратегічне значення.

На момент ініціативи російська федерація намагалася знайти своє місце в тодішній ліберальній системі світового порядку, яка мала створити «багатополярний світ», «четвірку країн» з однаковою відповідальністю за світовий мир, безпеку та процвітання. Власне, з цих причин Східне партнерство позбавлене геополітичної термінології, є нормативним за змістом і передбачає участь різних партнерів на чолі з росією.

Агресія росії на європейському континенті є довгостроковою загрозою для ЄС і подразником для внутрішніх проблем ЄС. росія здійснює масовий гібридний вплив, спрямований на демонтаж ЄС і переформатування європейської політичної системи відповідно до її власних умов. Президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн у своїй промові на саміті ЄС (травень 2021) про втручання росії в Україну заявила, що росія також робить спроби "послабити ЄС, підірвати країни, що до нього входять, за допомогою гібридних загроз, саботажу, тактики "розділяй та володарюй", кібератак і кампанії з дезінформації... Ми бачимо цю схему роками, вона не змінюється і стає лише гірше" [27, с.210].

Основні цілі політики російської федерації щодо ЄС: дестабілізація внутрішньої ситуації в країнах ЄС; псування репутації керівних органів ЄС; розмивання фундаментальних європейських цінностей; введення в оману громадської думки; формування впливового проросійського середовища в європейських інституціях; підтримка радикальних екстремізм соціалістичні рухи загострення розбіжностей між європейськими країнами та інституціями ЄС тощо.

Для досягнення цих цілей російська федерація використовує різноманітні засоби, такі як:

- інформаційний саботаж та широкомасштабний експорт спотвореної та неправдивої медіа-продукції;
- втручання у внутрішньополітичні процеси, особливо виборчі;
- розвідка шпигунство, саботаж та підривна діяльність;

- Використання енергетичної «зброї»; шкода національній структурі країн ЄС; «експорт корупції»; створення мережі «агентів впливу» для підтримки праворадикальних рухів («Нац. Фронт», «Ліга», «П'ять зірок» тощо);

- масштабні кібератаки на інтернет-ресурси національних органів ЄС; «перевірка на міцність» систем національної оборони ЄС [24, с.306].

Протидія російській агресії стала центральним питанням безпекової траєкторії відносин між країнами Східного партнерства та ЄС. Проте бачення та підхід європейських партнерів до вирішення конфлікту відрізнялися від очікувань. Про перспективи Східного партнерства європейці міркують через призму співпраці з російською федерацією, в якій домінують питання енергетичної залежності та енергетичної безпеки ЄС. Все частіше (особливо в німецькому експертному середовищі) висловлюється думка [27, с.291] про те, що без участі росії не варто обговорювати майбутнє пострадянських країн.

Тому кожна країна СП, яка оголосила про зближення з ЄС, заморозила свої конфлікти та боротьбу з підтримуваним росією сепаратизмом. Небезпека для України полягає в тому, що «російський чинник» робить східну політику ЄС нечіткою, а тому її чекає похмуре майбутнє, не маючи достатньої мотивації для проведення радикальних демократизаційних реформ серед соціалістичних держав-членів.

3.2. Східне партнерство на сучасному етапі: посилення співпраці заради безпеки.

У контексті масштабного вторгнення Росії в Україну, ініціатива "Східного партнерства" втратила свою актуальність. Про це заявила голова Комітету Верховної Ради України з інтеграції до Європейського Союзу, віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Іванна Климпуш-Цинцадзе під час виступу на безпековій конференції. Вона зазначила, що потрібно думати про майбутнє і знаходити нові інструменти

співпраці. Дмитро Кулеба також поділяє цю думку і вважає, що ініціатива потребує переосмислення, особливо після повномасштабної війни, яку Росія розпочала проти України, і з урахуванням нестабільної ситуації між Азербайджаном і Вірменією. Водночас, Україна та Молдова отримали статус кандидатів на членство в ЄС, а Грузія – європейську перспективу.[28]

Кулеба наголосив на досягненнях "Східного партнерства", зокрема на угодах про асоціацію з Україною, Грузією та Молдовою, безвізовому режимі та статусі кандидата на членство в ЄС для України та Молдови. Проте він також вказав на недоліки ініціативи, які Україна неодноразово піднімала. Зокрема, ЄС сконцентрувався на зменшенні невизначеності на своїх східних кордонах, але це спричинило агресію з боку Росії. Кулеба висловив необхідність реформування "Східного партнерства" та запропонував кілька принципів його модернізації.

Попри війну, Україна продовжує структурні реформи та дотримується рекомендацій Європейської Комісії. Статус України як кандидата на членство в ЄС було підтверджено на саміті в Брюсселі. Україна планує виконати рекомендації Єврокомісії до кінця 2022 року, що включає ухвалення понад 30 законопроектів. Україна вже зробила значний прогрес у виконанні критеріїв для кандидатів на членство в ЄС, і Європейська Комісія продовжуватиме підтримувати Україну в цьому процесі.

Після отримання статусу кандидата і початку руху до членства, Україна стане привабливішою для інвесторів. Країна отримає фінансову підтримку для країн, які готуються до вступу в ЄС, а також кошти для відновлення після війни.

3 лютого 2023 року в Києві відбувся важливий захід – 24-й саміт Україна – ЄС. Президент України Володимир Зеленський зустрівся з Президентом Європейської ради Шарлем Мішелем та Президентом Європейської комісії Урсулою фон дер Ляен, щоб обговорити ключові питання і визначити подальші кроки у співпраці.

Розглядаючи результати саміту, важливо відзначити сьогоднішні обставини, які склалися на тлі триваючої війни, розпочатої Росією проти України, яка є безпідставною та агресивною. Єдність у засудженні цих дій та обговорення подальших шляхів підтримки України, а також збільшення тиску на Росію для припинення війни та відведення її військ є ключовими питаннями. Європейський Союз продовжуватиме підтримувати Україну та її громадян у їхній боротьбі з російською агресією.

Важливість історичного рішення Європейської Ради від 23 червня 2022 року, яке визнає європейську перспективу України і надає їй статус країни-кандидата, не можна недооцінити. Перспектива майбутнього України та її громадян тісно пов'язана з Європейським Союзом, підкріплена спільними цінностями демократії, верховенства права, поваги до міжнародного права, прав людини, включно з правами меншин, та гендерної рівності.[84]

Європейський Союз висловлює свою відданість підтримці незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в рамках її міжнародно визнаних кордонів. Також наголошується на значенні Угоди про асоціацію, включно з її зоною вільної торгівлі, та зобов'язанні до подальшого розвитку відносин, заснованих на спільних цінностях та міцному партнерстві.[83]

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС) має важливе значення для зміцнення та підтримки інтеграції України до ЄС. Європейський Союз визнає Україну країною з європейською перспективою, надаючи їй статус країни-кандидата та виражаючи відданість подальшій інтеграції.

Рішення ЄС щодо подальших кроків буде ухвалено після повного виконання умов, встановлених Європейською Комісією. Україна виражає рішучість виконати всі необхідні вимоги для початку переговорів про вступ до ЄС.

Європейський Союз підтверджує, що Комісія представить звіт про виконання умов для членства України у ЄС, який буде розглянуто у 2023 році.

Визнаючи зусилля України у досягненні цілей, ЄС вітає проведені реформи та закликає до їхнього подальшого вдосконалення для набуття членства в ЄС. Особлива увага приділяється судовим реформам, включаючи реформу Конституційного суду та вибір незалежних суддів.

ЄС підтримує створення Україною Національного плану правової адаптації для гармонізації законодавства з європейськими стандартами та обіцяє технічну підтримку в цьому процесі.

В контексті російської агресії проти України, ЄС висловлює солідарність та засуджує дії Росії, включаючи нелегальні спроби анексії українських територій.

ЄС також відзначає важливість впровадження судових реформ, реалізацію антикорупційних заходів та дотримання європейських стандартів у галузі медіа-законодавства. Визначено підтримку реформ у сфері прав меншин та співпрацю з Венеціанською комісією.

Європейський Союз висловлює підтримку розвитку економічних та торговельних зв'язків між Україною та ЄС, акцентуючи використання Угоди про асоціацію та зазначаючи готовність підтримати Україну у впровадженні необхідних реформ. ЄС також підтверджує відданість наданню постійної підтримки Україні через існуючі проекти та програми.

У контексті взаємодії між Україною та Європейським Союзом (ЄС), ЄС висловлює велику підтримку рішучості України у захисті свого суверенітету та територіальної цілісності. Європейський Союз підтверджує право України на самооборону від агресії відповідно до міжнародного права.

Умови, з якими Україна веде свою самооборону, особливо в умовах постійних атак Росії на цивільну та критичну інфраструктуру, викликають глибоке занепокоєння ЄС. Останній продовжує надавати гуманітарну допомогу Україні у співпраці з міжнародними гуманітарними організаціями.

ЄС підкреслює важливість ретельного розслідування військових злочинів, скоєних Росією під час війни в Україні. Зокрема, ЄС виражає підтримку співпраці з Міжнародним кримінальним судом і визначає необхідність притягнення всіх відповідальних сторін до відповідальності. В рамках цього, обговорюється створення Міжнародного центру системного аналізу злочинів проти України в Гаазі для координації розслідувань.

ЄС приймає рішучі заходи для підтримки України та посилення тиску на Росію з метою припинення військових дій в Україні. Санкції проти Росії, включаючи обмеження на нафту та нафтопродукти, є одним із інструментів, які ЄС використовує для цього.

Покладаючи акцент на свою готовність підтримувати Україну в встановленні справедливого миру, ЄС визнає неготовність Росії до мирного врегулювання конфлікту і підтримує пропонувану Україною мирну формулу. ЄС також обіцяє фінансову, військову та політичну підтримку, включаючи значну військову допомогу через Європейський фонд миру та тренування українських військових. У контексті кібератак та гібридних загроз, ЄС виражає солідарність та готовність продовжувати надання підтримки.

ЄС також підтверджує своє зобов'язання фінансово підтримувати Україну, яка вже отримала значну суму допомоги. Забезпечення притулку для приблизно 8 мільйонів українців та їхнє захист у межах європейських стандартів також визнається ЄС як важлива складова його підтримки України. Важливість співпраці з "Групою семи" та іншими міжнародними партнерами визнається у контексті відновлення України.

Російські дії на Запорізькій атомній електростанції отримали осуд з боку Європейського Союзу (ЄС). ЄС висловлює підтримку Міжнародному агентству з атомної енергії у забезпеченні ядерної безпеки в Україні та вказує на неприпустимість використання Росією енергетичних ресурсів як інструменту зброї.

Європейський Союз та його держави-члени надали Україні понад 1 мільярд євро допомоги, включаючи енергетичну та гуманітарну підтримку,

та зобов'язуються продовжувати сприяти відновленню інфраструктури та задоволенню базових потреб населення.

ЄС підтверджує своє зобов'язання підтримувати швидке відновлення та реконструкцію України, включаючи розбудову соціальної інфраструктури, розмінування, охорону здоров'я та психологічну реабілітацію. ЄС грає ключову роль у координації зусиль з відбудови разом з іншими партнерами, підкреслюючи важливість участі громадянського суспільства, місцевих органів влади та приватного сектора.

Підписаний Меморандум про взаєморозуміння між ЄС та Україною стосовно співпраці у сфері відновлюваних джерел енергії, спрямований на підвищення енергетичної безпеки, боротьбу зі зміною клімату та сприяння економічному відновленню та енергетичній інтеграції.

Європейська ініціатива "Шляхи солідарності" активно підтримує економічний розвиток України, сприяючи торгівлі та сполученню з ЄС та іншими регіонами. Ініціатива допомагає експортувати українську продукцію та міцнить зв'язки з ЄС через покращення інфраструктурних зв'язків.

ЄС активізує використання заморожених російських активів для підтримки відновлення України, дотримуючись законодавства ЄС та міжнародного права. Також планується зміцнення дипломатичної підтримки України на міжнародних форумах та продовження зусиль у напрямку глобальної продовольчої безпеки та дипломатичної ініціативи. Україна та ЄС визнають необхідність розвитку індивідуалізованої регіональної співпраці, паралельно з європейською інтеграцією України, включаючи участь у Східному партнерстві. Європейська політична спільнота також активно взаємодіє, організовуючи зустрічі та обговорення актуальних питань для всього європейського континенту.

Тому ЄС та його партнери повинні посилити санкції проти Росії та відповісти на постачання російських енергоносіїв, продажі яких продовжують підживлювати війну Росії в Україні. Необхідно якнайшвидше замінити російське викопне паливо та ввести санкції щодо російської атомної

енергетики. Необхідні спільні дії для посилення стабілізації та відновлення енергетичної інфраструктури України, а також координації планів розвитку газової та енергетичної інфраструктури.

Україні потрібна потужна підтримка, щоб притягнути Росію до відповідальності за всі злочини, скоєні внаслідок нарощування військової сили, і відшкодувати всю шкоду, включаючи фінансову, психологічну та психологічну, завдану цивільному населенню, цивільній інфраструктурі, економіці країни та навколишньому середовищу. Вплив на навколишнє середовище, вплив на життя та засоби існування людей тощо. Важливим фактором є збір доказів військових злочинів. Українське громадянське суспільство відіграє ключову роль у боротьбі Росії зі злочинністю та потребує адресної підтримки.

Необхідно посилити участь міжнародних інституцій та авторитетних світових експертів у розслідуванні злочинів Росії проти України, оскільки вони широко висвітлювали злочини Росії проти України та їх наслідки в усьому світі, а міжнародна спільнота отримала достовірну інформацію про події в Україні..

Світ заслуговує на те, щоб знати правду про злочини росії, такі як вибух на Каховській ГЕС, але адекватної реакції немає. Наприклад, йдеться про реальні ризики терористичної діяльності на Запорізькій АЕС чи АЕС «Титан», її вплив на населення та екосистеми Землі.

ВИСНОВКИ

Відповідно до завдань поставлених у моїй роботі, можна зробити наступні висновки:

1. В аналізі джерельної бази та історіографії проблеми політики ЄС щодо Східного партнерства основна увага була зосереджена на вивченні різних державних і міжнародних актів, рішень Європейського Парламенту, а також публікацій і рекомендацій від різних аналітичних центрів. Це допомогло виявити ключові аспекти і тенденції у розвитку взаємовідносин України та ЄС. Зокрема, були розглянуті зміни у законодавстві, дипломатичні ініціативи та стратегічні орієнтири, що формують сучасний курс української зовнішньої політики в контексті європейської інтеграції.

2. Східне партнерство, започатковане ЄС у 2009 році, відбило бажання Європи зміцнити стабільність та просувати реформи у сусідніх країнах, сприяючи демократії, правовій державі, і повазі до прав людини. Ця ініціатива була відповіддю на розширення ЄС на схід та потребу в більш структурованому підході до співпраці з східноєвропейськими країнами, в тому числі Україною, Молдовою, Грузією, Вірменією, Азербайджаном та Білоруссю. Ця політика сприяла зміцненню відносин між ЄС та цими країнами, включаючи поглиблення політичної взаємодії, економічної інтеграції та співпраці у сфері безпеки.

3. Основні відносини та механізми реалізації політики Східного партнерства охоплюють політичний діалог, економічну інтеграцію, і співпрацю в сферах енергетики, транспорту, довкілля та соціального розвитку. Ці механізми включають угоди про асоціацію, глибокі та всеосяжні зони вільної торгівлі, а також різноманітні програми та проекти, спрямовані на підтримку реформ і модернізацію. Серед ключових інструментів – фінансова підтримка ЄС, технічна допомога, обміни досвідом і практиками, спільні дослідницькі ініціативи та культурний обмін.

4. Основні проблеми Східного партнерства в контексті євроінтеграції України включають розбіжності між стратегічними цілями ЄС та окремих країн-партнерів, внутрішню політичну нестабільність у деяких учасниках, а також зовнішній тиск і геополітичне протистояння, особливо з боку Росії. Подальший розвиток політики має зосередитись на зміцненні політичних зв'язків, економічної інтеграції, розвитку демократії та громадянського суспільства, посиленні безпеки та стабільності в регіоні, а також залученні більш активної участі і підтримки з боку держав-членів ЄС.

Отже, аналізуючи правові інструменти співпраці України з ЄС, варто відзначити, що країна пройшла складний шлях оптимізації та уніфікації свого законодавства. Міжнародні стандарти передбачають двосторонні відносини між Україною та Асоціацією. На численних самітах наголошувалося на намірі відновлення цієї взаємодії, що призведе до довгострокової та тісної співпраці та, в кінцевому підсумку, до вступу України до ЄС. З метою досягнення цієї мети прийняті гнучкі правові акти для адаптації до змін у регулюванні відносин, зокрема, нова Угода про асоціацію, що замінила Угоду про партнерство та співробітництво. Організаційні механізми співпраці між Україною та ЄС включають Саміти Україна-ЄС, Раду асоціації, Комітет асоціації, Парламентський комітет асоціації та Платформу громадянського суспільства. Ці органи дозволяють ефективно проводити роботу у сфері інтеграції та створювати вільні відносини між сторонами. Найвищий політичний рівень діалогу, а саме Саміти Україна-ЄС, проводяться раз на рік і відповідають за загальний нагляд за імплементацією Угоди та обговорення питань, які є спільним інтересом.

Отже, ці механізми визначають співпрацю між Україною та ЄС. На 23 червня 2022 року Європейська рада офіційно надала Україні статус кандидата на вступ до ЄС, роблячи це на засіданні, в якому брали участь глави держав та урядів 27 держав-членів ЄС. Зустріч фокусувалася на зміцненні безпеки і стабільності ЄС, в тому числі питання надання статусів кандидатів Україні,

Молдові та Грузії. Президент Європейської Ради Шарль Мішель висловив упевненість у позитивному рішенні України і закликав країни ЄС підтримати надання відповідних статусів. Парламент ухвалив резолюцію, що передбачає «негайний» статус для України та Молдови і перспективу для Грузії після завершення необхідних реформ, і це рішення було прийнято після попередньої підтримки у червні 2022 року.

Вже досягнувши політичного консенсусу, Європейський Союз визнав Україну кандидатом на вступ. 8 червня 2022 року Європарламент висловив підтримку, визначивши, що "Версальська декларація" визнає європейські амбіції України та її бажання приєднатися до ЄС. У своєму висновку 17 червня 2022 року Єврокомісія рекомендувала надати Україні статус кандидата за умови виконання семи конкретних завдань, які охоплюють реформу судової системи, боротьбу з корупцією, антиолігархічні заходи та інші аспекти. Єврокомісія також залишає за собою право відслідковувати виконання цих завдань та можливість відкликання статусу кандидата у випадку невиконання умов для вступу до ЄС.

Summary

In summary, Ukraine, at this stage of its development, already has a substantial legal framework regulating cooperation with the European Union (EU). The evident results we have witnessed indicate collaboration between the two countries in various spheres and directions, encompassing the economy, politics, culture, education, environmental issues, and more.

The legal foundation for Ukraine-EU cooperation was laid in 1993 when Ukraine first proclaimed its position in the "Basic Directions of Ukrainian Foreign Policy." The signing of the Partnership and Cooperation Agreement in 1994 marked the beginning of professional relations between Ukraine and the EU. Over the years, numerous meetings, plans, and innovations have taken place.

A crucial turning point occurred on March 13, 2014, when the Verkhovna Rada of Ukraine adopted a resolution affirming Ukraine's integration into the EU and outlining priority measures in this direction. This resolution underscored the inevitability of Ukraine's integration into the European Union. The Eurointegration process aims at EU membership, with the Association Agreement being approved by the European Parliament and the Verkhovna Rada of Ukraine in September 2014.

Following the full-scale aggression by Russia starting on February 24, 2022, Ukrainian officials submitted an application to join the EU to Brussels on February 28, expressing hopes for a swift initiation of the accession process, considering the specific circumstances.

Minister of Foreign Affairs of Ukraine, Dmytro Kuleba, assured EU member states that Ukraine is not seeking immediate EU membership but believes there are currently no legitimate reasons against granting it candidate status. According to reports, on either June 8 or 15, the European Commission will publish Ukraine's application, along with Moldova's and Georgia's, for obtaining candidate status in

the EU. The results of the EU leaders' summit on furthering the Eurointegration process for Ukraine will take place on June 25-26.

Analyzing the system of legal instruments governing Ukraine's cooperation with the EU, it is evident that Ukraine is navigating a complex path toward optimizing and unifying its national legislation. Legal relations between the state and the Association are conducted on a bilateral basis in accordance with international standards. Flexibility and adaptability to changes in regulating such relations were emphasized at numerous summits, aiming for more long-term and closer cooperation in the future, ultimately leading to Ukraine's EU membership. The new Association Agreement replaced the Partnership and Cooperation Agreement, allowing the transition from partnership to political union and economic integration.

Key organizational mechanisms of cooperation between Ukraine and the EU include Ukraine-EU Summits, the Association Council, the Association Committee, the Parliamentary Association Committee, and the Civil Society Platform. These mechanisms facilitate the effective implementation of integration work and the establishment of free relations between the parties. Ukraine-EU Summits, as the highest political level of dialogue, occur annually, overseeing the agreement's implementation and addressing bilateral or international issues of common interest. Thus, they play a crucial role in organizing cooperation between Ukraine and the EU. Therefore, in light of the aforementioned facts, on June 23, 2022, the European Council officially granted Ukraine the candidate status for EU membership. The decision was made during the European Council meeting involving heads of state and government from 27 EU member states on June 23-24 in Brussels, Belgium. The main theme of the meeting was strengthening the security and stability of the EU, addressing the issue of granting Ukraine, Moldova, and Georgia candidate status for EU membership.

President of the European Council Charles Michel forecasted on the morning of June 23 that Ukraine would receive a positive decision and urged EU countries to grant Ukraine and Moldova the respective status. This information was communicated by the President of the European Commission, Ursula von der Leyen, in advance. On June 23, on the eve of the meeting, the European Parliament held a plenary session where a resolution on granting Ukraine and Moldova "immediate" corresponding status, and to Georgia - a European perspective (the country will receive candidate status after completing the necessary reforms) was adopted. The resolution received the support of 529 Members of the European Parliament, 45 voted against, and 14 abstained.

Overall, the EU had already reached a political consensus on granting Ukraine candidate status. On June 8, 2022, the European Parliament fully supported a similar decision in its resolution, noting that the "Versailles Declaration recognizes Ukraine's European aspirations and its application for EU membership," and granting it candidate status would be a "clear political sign of solidarity with the people of Ukraine." On June 17, 2022, the European Commission, in its conclusion, acknowledged Ukraine's European perspective and recommended granting it candidate status for EU accession, contingent on Ukraine completing the following seven tasks: implementing legislative procedures for selecting judges of the Constitutional Court of Ukraine, including a pre-selection process based on an assessment of their integrity and professional skills according to the recommendations of the Venice Commission; completing the integrity check of candidates for the High Council of Justice and selecting candidates for the High Qualifications Commission of Judges of Ukraine; intensifying the ongoing fight against corruption, especially at the highest level, through active and effective investigations, as well as a reliable track record of judicial accusations and verdicts; completing the appointment of a new head of the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office through the certification of the designated winner of the competition, as well as initiating and completing the process of selecting and

appointing a new head of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine; ensuring compliance of money laundering legislation with the Financial Action Task Force (FATF) standards; adopting a comprehensive strategic plan for reforming the entire law enforcement sector as part of Ukraine's security environment; implementing an anti-oligarchic law to limit the excessive influence of oligarchs on economic, political, and social life, done in a legally justified manner; completing the reform of the legislative framework on national minorities in accordance with the recommendations of the Venice Commission and adopting mechanisms for its immediate and effective implementation.

The European Commission retains the function of monitoring Ukraine's progress in implementing these steps as a candidate country. The conclusion of the European Commission also indicates the possibility of withdrawing candidate status in case of non-compliance with the essential conditions for EU accession.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Association agreement between the European union and Ukraine. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-proasociacyu>. (дата звернення 10.06.2023).
1. Palagnyuk Y. Legal foundations of cooperation between Ukraine and the European union. URL: https://www.researchgate.net/publication/338954999_LEGAL_FOUNDATIONS_F_COOPERATION_BETWEEN_UKRAINE_AND_THE_EUROPEAN_UNION (дата звернення 26.06.2023).
2. Безвізовий діалог між Україною та ЄС. План дій з лібералізації візового режиму: схвалено на саміті Україна – Європейський Союз від 22.11.2010р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення 20.09.2023).
3. Боротьба з олігархами, допомога та реформи: про що домовилися на саміті Україна-ЄС. Європейська правда. 2021. 12 жовтня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/10/12/7128916/>. (дата звернення 14.10.2023)
4. В ЄС підрахували, скільки вже витрачено на допомогу Україні: цифра вражає URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/z-pochatku-rosiyskogo-vtorgnennya-ukrajina-otrimala-vid-yes-riznomanitnoji-dopomogi-na-72-mlrd-yevro-12311322.html> (дата звернення 14.10.2023)
5. Взаємовідносини України та Європейського Союзу. URL: <https://arm.naiiu.kiev.ua/books/eulaw/info/lec9.html>. (дата звернення 12.07.2023).
6. Відносини між Європейським Союзом та Україною. URL: <https://dobrarada.gov.ua/eurounion/vdnosini-mzh-yevropeyskim-soyuzom-taukrayinoyu/>. (дата звернення 06.07.2023).
7. Відносини між Україною та Європейським Союзом. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/6756653634445.pdf>. (дата звернення 10.07.2023).

8. Відносини Україна – ЄС. URL: <https://adm.dp.gov.ua/gromadyanam/pamyatki-ta-poradi/ukrayinayes/vidnosini-ukrayina-yes>. (дата звернення 13.07.2023).
9. Віднянський М. Історіографічні аспекти транскордонного співробітництва України. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/19913>. (дата звернення 14.07.2023).
10. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти: Монографія / За ред. М. О. Баймуратова / Ю. О. Волошин. К.: Логос, 2010. 428 с.
11. Герасимчук С. 4 сценарії для України: яким буде майбутнє “Східного партнерства” // Європейська правда (від 24.03.2020). URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/03/24/7107789/> (дата звернення 16.10.2023)
12. Герасимчук Т.Ф. Країни Центральної Європи в політиці Європейського Союзу (1989 - 2004 рр.): автореф. дис... канд. іст. наук: спец. 07.00.02 - «Всесвітня історія». Київ, 2005. 23 с.
13. Гріненко О.О. Міжнародно-правове регулювання зовнішніх зносин Європейського Союзу. Київ: Фенікс, 2011. 448 с.
14. Дизайн майбутнього Східного партнерства, 25-30.06.2023, Швеція. URL: <http://eap-csf.org.ua/2023/07/10/dyzajn-majbutnoho-skhidnoho-partnerstva-25-30-06-2023-shvetsiia/> (дата звернення 18.10.2023)
15. Динис Г., Сюсько І., Дербак В. Транскордонне співробітництво України // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 10- те вид. 2001. 110 с.
16. Добржанська О. Ініціатива «Східне партнерство» в реалізації зовнішньої політики Європейського Союзу». Чернівці, 2012. 222 с.
17. Добржанська О. Ініціатива «Східне партнерство» в реалізації зовнішньої політики Європейського Союзу» : дис. . канд. політ. наук, Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2012. 222 арк

18. Договірно-правове співробітництво Україна – ЄС. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/vidnosini-ukrayinayes/dogovirno-pravova-spivrobotnictva-ukrayina-yes>. (дата звернення 17.06.2023).
19. Євронест: необхідно адаптувати політику Східного партнерства до нових реалій URL: <https://ukraine.europarl.europa.eu/uk/ievroniest-nieobkhdno-adaptuvati-politi/products-details/20230221CAN68886> (дата звернення 15.10.2023)
20. Європейська політика сусідства та потенціал нової посиленої угоди Україна-ЄС як чинники європейської інтеграції України. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/arhiv/integratsiya-ukraini-does/integratsiya-ukraini-do-es/evrop-polituka/?print>. (дата звернення 13.06.2023).
21. Європейська політика сусідства: План дій «Україна Європейський Союз» від 12.02.2005р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення 15.10.2023).
22. Європейський інструмент сусідства та партнерства. Стратегія ЄС щодо країни на період 2007-2013 рр. URL : <http://sfs.gov.ua/data/material/000/000/53856/0.pdf> (дата звернення 16.08.2023).
23. Європейський Союз у міжнародних відносинах: навч посібник./ В.В. Копійка, С.О. Маковський, М.А. Миронова; за ред.. В.В. Копійки. К.: ВПЦ «Київський університет», 2021. 560 с.
24. Жозеф Боррель, Олівер Варгеї. Нове східне партнерство: як Євросоюз змінить свою політику щодо сусідів URL: <https://www.eurointegration.com.ua/artides/2020/03/25/7107938/> (дата звернення 14.10.2023).
25. Зленко А.М. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін. Харків.2003. 559 с.
26. Зовнішня політика та національна безпека України: документи і матеріали 2014-2022 рр.: навчальний посібник-хрестоматія / уклад. і коментар: І.В. Артьомов. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2023. 380 с.

27. Іванна Климпуш-Цинцадзе: "Світ багато чого може навчитися в українського суспільства" URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/228639.html> (дата звернення 14.10.2023).
28. Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України: монографія / від. ред. Ігор Соляр, упоряд. Олег Муравський, Михайло Романюк; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 312 с.
29. Ініціатива ЄС "Східне партнерство": можливості для України : метод. рекомендації до викладання навчального курсу із застосуванням інтерактивних методів навчання для студентів спеціальності 291 "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії" Інституту гуманітарних і соціальних наук / уклад.: Я. Б. Турчин, О. В. Юринець, О. Я. Івасечко, О. О. Цебенко, Д. Т. Рослонь, І. Ю. Сухорольська. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2022. 128 с.
30. Кваша О. С., Синякова А. В. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. URL: http://www.visnykeconom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/25.pdf. (дата звернення 19.06.2023).
31. Кіш Є.Б. Країни Центральної Європи в системі міжнародних євроінтеграційних процесів (1991 - 2007 роки): автореф. дис. ... докт. іст. наук: спец. 07.00.02 - «Всесвітня історія». Ужгород, 2008. 40 с.
32. Константинов В. Ю. Регіоналізація на Схід від ЄС // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2005. Вип. 55, ч. 1. С. 38–39.
33. Копійка В. Європейський Союз–Україна: євроінтеграційний марафон // Науковий вісник дипломатичної академії України. 2010. № 15. С. 90–98.
34. Круглашов А. Співпраця України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8820/11-kruglashov.pdf>. (дата звернення 30.06.2023).

35. Кузьо М., Хорольський Р., Черніков Д. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: зміст та імплементація. URL: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/1.pdf>. (дата звернення 10.08.2023).
36. Максак Г. “Східне партнерство” – перспективи багатостороннього виміру // Україна і “Східне партнерство”: візія 2025 року. Аналітичне дослідження / [за ред. М. Хилька]. К.: ГО “Рада зовнішньої політики “Українська призма”, Офіс Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2021. С. 6–12.
37. Малік В.М. Еволюція східної політики Європейського Союзу. Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць / гол. ред. В.М. Вашкевич. Київ, 2011. Вип. 43. С. 651-658.
38. Миронова М.А. Спільна зовнішня політика та політика безпеки ЄС: конспект лекцій. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, Центр досконалості Жана Моне, 2022. 111 с.
39. Міжнародна конвенція щодо співробітництва у галузі безпеки авіонавігації «Євроконтроль» від 26.11.2003р. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_373 (дата звернення 15.08.2023).
40. Міжнародні економічні відносини та світова політика. Частина 1: Навчальний посібник / Лютак О.М., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Корольчук Л.В., Кравчук П.Я., Урбан О.А., Полянська Т.О. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. 324 с.
41. Нагорняк І.М. Ініціатива ЄС Східне партнерство: засади створення, розвитку та перспективи змін. Evropský politický a právní diskurz. Praha. 2018. № 5(5). С. 20-27.
42. Нагорняк І. Ініціатива ЄС «Східне партнерство». Інституційні основи, завдання та перспективи змін. URL: https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/07/nagorniak_initsiatyva.pdf. (дата звернення 15.08.2023).

43. Нагорняк І. Нова реальність для Східного партнерства: як зміниться ключова ініціатива ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2019/08/5/7099191/> (дата звернення 15.10.2023).
44. Нагорняк І.М. Дезінтеграційні та міграційні виклики для Європейської солідарності. Зовнішні справи. 2015. №7. С.7-10.
45. Нагорняк І.М. Ініціатива ЄС «Східне Партнерство». Інституційні основи, завдання та перспективи змін. Наукові записки. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2017. Вип.2 (88). С.346-365.
46. Нагорняк І.М. Політика сусідства у відносинах ЄС з державами-учасницями ініціативи Східного партнерства: автореф. дис... канд. політ. наук: спец. 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Київ, 2019. 23 с.
47. Нагорняк І.М. Співпраця ЄС з країнами Східного партнерства у галузі безпеки та оборони. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології». 2018. Вип. 33. С. 114-121.
48. Нагорняк І.М. Трудова міграція громадян країн Східного партнерства до ЄС. Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». 2018. Вип. 133. С. 292-294.
49. Нормативно-правові акти щодо Європейської інтеграції. URL: <https://www.davr.gov.ua/normatyvno-pravovi-akty-shchodo-yevropeyskoyiintegraciyi>. (дата звернення 19.06.2023).
50. Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку. Матеріали II Міжнародної наукової конференції. 27-28 березня 2020 р., м.Дніпро. Частина II. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. 400 с.
51. Порядок денний асоціації Україна – ЄС. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/ugodapro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes/poryadok-dennij-asociaciyiukrayina-yes>. (дата звернення 22.06.2023).

52. Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. Київ: Смолоскип, 2002 168 с.
53. Постанова Верховної Ради України Про основні напрями зовнішньої політики України від 02.07.1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12> (дата звернення 10.09.23)
54. Поступ України у виконанні двадцяти досягнень Східного партнерства до 2020 року. URL: [https://www.dvicsynergy.org.ua/analytics/postup-ukrayiny-u-vykonanni_vadtsyatydosyagnen-shidnogo-partnerstva-do-2020-roku/](https://www.dvicsynergy.org.ua/analytics/postup-ukrayiny-u-vykonanni-vadtsyatydosyagnen-shidnogo-partnerstva-do-2020-roku/) (дата звернення 17.10.2023).
55. Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови країни від здійснення політики позаблоковості: Закон України від 23.12.2014. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/35-19/paran11#n11> (дата звернення 22.08.2023).
56. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) : Закон України від 07.02.2019 р. № 2680-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text> (дата звернення 19.06.2023).
57. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV : станом на 4 листоп. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>. (дата звернення 19.06.2023).
58. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (дата звернення 20.06.2023).
59. Про першочергові заходи у зв'язку з вступом України до Ради Європи: Постанова президії Верховної Ради України від 13.11.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/690/95> (дата звернення 01.10.2023).

60. Про положення про Національне агентство України з питань розвитку та Європейської інтеграції: Указ Президента України від 23.04.1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357/98> (дата звернення 10.10.2021).
61. Про приєднання України до Статуту Ради Європи: Закон України від 31.10.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/95> (дата звернення 01.10.2023).
62. Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, про спільний авіаційний простір : Закон України від 17.02.2022 р. № 2067- IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2067-20#Text> (дата звернення 27.06.2023).
63. Про Східне партнерство. Міністерство закондонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/shidne-partnerstvo/proshidne-partnerstvo>. (дата звернення 21.08.2023).
64. Про угоду про асоціацію Україна – ЄС. Міністерство закондонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/ugodapro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes/pro-ugodu-pro-asociaciyu-ukrayinayes>. (дата звернення 29.09.2023).
65. Пшегоцька Я. Ініціатива ЄС “Східне партнерство: історія виникнення, мотиви та цілі // Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 21 квітня, 2021 р.). Львів: НУ ЛП, 2021. С. 128–130.
66. Саміти Україна – ЄС. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/samiti-ukrayina-yes> (дата звернення 16.10.2023)
67. Сидорук Т. Європейська політика сусідства і процеси реформування у країнах Східної Європи. Політичний менеджмент, 2010. №4. 160-170
68. Сидорук Т. Східна політика Європейського Союзу на початку XXI ст.// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. К., 2010. № 20. С. 316–325.

69. Сидорук Т.В. Європейська політика сусідства та відносини Україна – ЄС: моногр. Острог: Видавництво НаУ «ОА», 2008. 210 с.
70. Сидорук, Т.В. Політика сусідства Європейського Союзу у Східній Європі: модель інтеграції без членства. Львів: Паїс, 2012. 425 с.
71. Смирнова К. В. Асоціація між Європейським Союзом і третіми країнами: сучасний стан і динамізм в умовах інтеграції та дезінтеграції : монографія / К. В. Смирнова, О. В. Святун, І. А. Березовська та ін. К. : ВПЦ "Київський університет", 2021. 239 с.
72. Співпраця з програмою ЄС EU4Energy прискорила реформи в енергетичному секторі України. // Урядовий портал (від 15.12.2020). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/spivpracya-z-programoyu-yes-eu4energy-priskorila-reformi-vennergetichnomu-sektori-ukrayini>. (дата звернення 16.10.2023)
73. Спільна заява за підсумками 24-го саміту Україна – ЄС URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-za-pidsumkami-24-go-samitu-ukrayina-yes-80765> (дата звернення 19.10.2023)
74. Спільна заява саміту Східного партнерства у Празі від 07.05.2009 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення 17.10.2023).
75. Стець А. Україна відмовилася від ідеї митного союзу з Євросоюзом // Zaxid.net (від 21.01.2020). URL: https://zaxid.net/ukrayina_vidmovilasya_vid_ideyi_mitnogo_soyuzu_z_yevrosoyuzom_n1496376. (дата звернення 18.10.2023)
76. Стецюк П. Правові засади європейської та євроатлантичної інтеграції України: досягнення та перспективи. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/stecyuk_p_konstytuciyni_zminy_shchodo_strategichnogo_kursu_derzhavy_na_nabuttya_povnopravnogo_chlenstva_ukrayiny_v_yes_ta_nato.pdf. (дата звернення 25.09.2023).
77. Столяров В. Ф. Основи формування фінансового механізму державного регулювання регіонального розвитку. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/ZnpEn/2009_5/9.Osnovy%20fomuvannia%20finansovogo%20mehanizmu.pdf (дата звернення 22.09.2023).

78. Стрельцова О. В. Конституціоналізація процесу асоціації України з європейським союзом: теорія та практика. Київ : Прав. єдність, 2017. 532 с.
79. Східне партнерство після 2020 року: Посилення стійкості – “Східне партнерство”, що забезпечує результати для всіх // Портал “Сусідство ЄС” (від 19.03.2020). URL: <https://www.euneighbours.eu/uk/east/stayinformed/publications/skhidnepartnerstvo-pislya-2020-roku-posilennya-stiykosti-skhidne#>. (дата звернення 14.10.2023)
80. Східне партнерство. URL: <https://mtu.gov.ua/content/shidne-partnerstvo.html> (дата звернення 17.10.2023)
81. Східне партнерство. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/shidnepartnerstvo>. (дата звернення 30.09.2023).
82. Східне партнерство: посилення співпраці заради безпеки URL: <https://www.ispc.org.ua/archives/33817> (дата звернення 15.10.2023)
83. Східне партнерство ЄС має бути модернізовано у зв'язку з агресією РФ URL: <https://interfax.com.ua/news/political/877914.html> (дата звернення 18.10.2023).
84. Трагнюк О. Я. Правове регулювання співробітництва України та ЄС з енергетичних питань у рамках Східного партнерства. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Trahniuk_Olesia/Pravove_rehuliuвання_spivrobotnytstva_Ukrainy_ta_Yes_z_enerhetychnykh_pytan.pdf. (дата звернення 30.09.2023)
85. Турчин Я. Перспективи “Східного партнерства” в умовах геополітичних та безпекових змін східноєвропейського регіону // Humanitarian vision. 2016. Vol. 2. № 1. С. 61–68.
86. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://adm.dp.gov.ua/gromadyanam/pamyatki-ta-poradi/ukrayinayes/ugoda-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>. (дата звернення 30.09.2023)
87. Україна отримала статус кандидата в ЄС: <https://www.dw.com/uk/samit-yevrosoiuzu-vyrishyv-daty-ukraini-status-kandydata/a-62239986> (дата звернення 22.10.2023).

88. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. // Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text. (дата звернення 14.10.2023)
89. Угода про асоціацію. Євроінтеграційний портал. URL: <http://euua.org/uhoda-pro-asotsiatsiiu>. (дата звернення 30.09.2023)
90. Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_456 (дата звернення 15.10.2023).
91. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012. (дата звернення 20.09.2023)
92. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державам. URL: https://leksika.com.ua/19390514/legal/ugoda_pro_partnerstvo_i_spivrobitnit (дата звернення 20.09.2023)
93. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012 (дата звернення 13.09.23).
94. Україна 2020-2021: невинуватені очікування, неочікувані виклики (аналітичні оцінки). К. 2021. 304 с. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-PIDSUMKI-PROGNOZI-UKR-ENG.pdf> (дата звернення 18.10.2023)
95. Україна в Європі: контекст міжнародних відносин / За ред. Кудряченка А. І. К. : Фенікс, 2011. 632 с.
96. Українське співробітництво з Європейським Союзом. URL: http://shatsksch159bibl.volyn.sch.in.ua/chitachevi/yak_nas_znajti/vzayemovidnosi_ni_ukraini_z_yes/ (дата звернення 10.10.2023)

97. Халаджі В.В., Яковенко Н. Європейська політика сусідства: роль та місце України: монографія. Київ: Наук. світ, 2012. 218 с
98. Чернопищук Я. В. Конституціоналізація процесів європейської інтеграції України: етимологія змісту. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33832/25Chernopishchiuk.pdf?sequence=1> (дата звернення 4.10.2023)
99. Чернопищук Я.В. Ідея космополітизації права: генеза процесів конституціоналізації // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2011. Вип. 52. С. 33–39.
100. Чернопищук Я.В. Конституціоналізація європейської інтеграції: етимологія змісту // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 49. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2010. С. 174–179.
101. Чумаченко О. А. Східне партнерство для України: наближення до єс чи підміна перспективи членства. URL: <http://vmv.kyvu.edu.ua/v/10/11.htm>. (дата звернення 28.09.2023).
102. Шаповалова О. І. Політичне значення східного партнерства європейського союзу для України. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. 60 Соціологія. Право. URL: [https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/5963/1/10-1\(5\)-6.pdf](https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/5963/1/10-1(5)-6.pdf) (дата звернення 26.09.2023).
103. Юрчак М. Б. Еволюція відносин ЄС–Україна у 1993–2014 рр.: історичний аспект: дис.. канд.. істор. наук. Спец. 07.00.02 – всесвітня історія. Тернопіль, 2016. 286 с.
104. Council of the European Union. General Secretariat Press Release 9745/94 (Presse 205) 1790th Council meeting – general affairs. Luxembourg, 4.10.1994. С. 7. Mode of access : <http://aei.pitt.edu/3285/1/3285.pdf> (дата звернення 26.09.2023).